

INSTRUMENT PENTRU DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR AXIOLOGICE ALE CADRELOR DIDACTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Funded by
the European Union

International Practitioners'
Partnership Network

UNIVERSITY OF TARTU
Centre for Ethics

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

Centrul pentru Comunicare
Strategică și Combateră a
Dezinformării

Cuprins

Instrument pentru dezvoltarea competențelor axiologice ale cadrelor didactice din Republica Moldova .	2
Cum poate acest instrument să contribuie la dezvoltarea competențelor axiologice ale cadrelor didactice?	3
Ce este competența axiologică?	3
Perspective diferite: Nu există răspunsuri corecte sau greșite.....	4
Armonizarea valorilor comune	4
Regulile jocului	6
Situații analizate din perspectiva profesorului	8
Situații analizate din perspectivă dublă	52
Evaluarea Avatarului: ce semnificație are paleta de culori?	62

Instrument pentru dezvoltarea competențelor axiologice ale cadrelor didactice din Republica Moldova

Acest instrument de dezvoltare este, cu alte cuvinte, un joc al valorilor pentru dezvoltarea competențelor axiologice, dezvoltat pentru profesorii din Republica Moldova. La crearea lui au participat colegi de la Centrul de Etică al Universității din Tartu, Republica Estonia, grupul de lucru al Universității din Tartu implicați în proiectul Uniunii Europene Diacomet Horizon și MTÜ Practnet, Republica Estonia. Situațiile de joc au fost dezvoltate de mentorii naționali din Republica Moldova, cărora le exprimăm recunoștință deosebită pentru efort.

Metodologia instrumentului de dezvoltare se bazează pe formarea competenței axiologice și a explicării valorilor, dezvoltată de către Centrul de Etică al Universității din Tartu expusă într-o serie de jocuri valorice. Componenta sa principală sunt poveștile scurte, în cadrul cărora profesorul trebuie să facă o alegere despre cum să acționeze sau ce să spună în situația descrisă și cui să i-o explice. Pentru fiecare poveste sunt oferite opțiuni, iar fiecare participant trebuie să o aleagă pe cea mai potrivită și realistă.

Pentru a dezvolta acest joc, am folosit mecanismul de joc DIACOMET, care constă din așa-numite „avataruri”, construite din puzzle-uri cu șase piese. Piesele sunt reprezentate în cinci culori, fiecare reprezentând un mod moral diferit de gândire, anume „tipuri de gândire”. Toți participanții la joc primesc un „feedback” cu privire la modul lor etic de gândire.

În total, instrumentul de dezvoltare pentru profesorii din Republica Moldova oferă jucătorilor pentru analiză o gamă de 25 de situații. Pentru a „construi” un așa-numit „avatar”, este necesar să se discute șase situații, ceea ce corespunde cu numărul de piese ale puzzle-ului.

Instrumentul include trei situații cu dublă perspectivă, în care alegerea trebuie făcută atât din punctul de vedere al profesorului, cât și din punctul de vedere al părintelui sau al elevului. Scopul acestor narațiuni este de a încuraja profesorii să se imagineze într-un rol diferit de al lor. De asemenea, acestea vor ajuta jucătorii să-și creeze un avatar.

Cum poate acest instrument să contribuie la dezvoltarea competențelor axiologice ale cadrelor didactice?

Ce este competența axiologică?

Competența axiologică (sau valorică) se referă, în primul rând, la abilitatea de a recunoaște valorile și principiile aplicate în viața de zi cu zi. Aceasta include și capacitatea de a identifica situațiile în care valorile declarate pot intra în contradicție cu realitatea trăită.

În viața de zi cu zi, oamenii fac în mod constant alegeri care favorizează anumite valori în detrimentul altora. De exemplu, o persoană care decide să traverseze strada la culoarea galbenă a semaforului consideră, probabil, că ajungerea rapidă la destinație este mai importantă în acel moment, siguranța trecând pe un plan secund în ierarhia sa de valori.

În mod similar, profesorii se confruntă cu situații de gravitate variabilă în care trebuie să ia decizii bazate pe valori. Dacă un elev întârzie la lecție, un profesor care **valorizează punctualitatea** îi poate atrage atenția, subliniind că întârzierea reprezintă o lipsă de respect față de timpul său și al colegilor. În schimb, un profesor pentru care **autonomia elevului** este o valoare esențială ar putea ignora incidentul, considerând că elevul este singurul responsabil pentru informațiile pierdute. Totuși, același cadru didactic ar putea să nu tolereze întârzierea la un examen, pe considerentul că toți elevii trebuie să susțină proba în condiții de egalitate.

Astfel, alegerile noastre sunt influențate de ierarhia personală a valorilor, de contextele specifice și de profunzimea cu care reflectăm asupra acestor preferințe. Uneori, aceste alegeri sunt conștiente, alteori sunt simple obiceiuri. De exemplu, unii profesori s-au obișnuit să recurgă la mustrare atunci când un elev greșește. Dacă în formarea lor profesională aceștia nu au conștientizat că greșeala este parte integrantă a învățării și că mustrarea nu este o metodă pedagogică eficientă, este foarte probabil să perpetueze acest comportament.

Competența axiologică este esențială pentru a face alegeri valorice conștiente, depășind automatismele și obiceiurile. Pentru a ajunge la această conștientizare, este necesar mai întâi să învățăm să ne observăm alegerile, să le justificăm și să ascultăm cu atenție argumentele celorlalți.

Acest instrument este conceput pentru a reflecta și a iniția discuții de grup despre valori. O componentă cheie a competenței axiologice este capacitatea de a dialoga despre valori, de a asculta și înțelege punctele de vedere ale colegilor și de a-ți argumenta propriile perspective. Fără dialog, este dificil să stabilim valori comune, care sunt fundamentale în mediul școlar pentru a oferi un sentiment de siguranță atât cadrelor didactice, cât și familiilor.

Instrumentul vă va ajuta să găsiți răspunsuri la întrebări fundamentale precum:

Ce alegeri valorice face persoana în diferite situații și de ce?

Care sunt principiile și valorile pe care oamenii le declară ca fiind importante, dar care nu se reflectă în alegerile lor de zi cu zi?

Sunt acestea puse în practică vreodată sau sunt aplicate în mod arbitrar?

Să luăm exemplul **onestității**. Majoritatea oamenilor, inclusiv profesorii, susțin că doresc să promoveze sinceritate. Dar, în fața unui copil care recunoaște sincer că a stricat un scaun din greșală, va reuși profesorul să se abțină de la a-l pedepsi, valorizând astfel onestitatea elevului? Într-o astfel de situație, se ciocnesc valori precum **responsabilitatea** (elevul trebuie să-și asume greșeala) și **demnitatea umană** (necesitatea unui comportament respectuos, indiferent de situație).

Scopul acestui instrument este de a încuraja profesorii să observe aceste valori în acțiune, să reflecteze asupra importanței lor și să le analizeze în contexte concrete. Discutarea situațiilor reale din școală dezvoltă receptivitatea la alegerile valorice și conștientizarea diversității de reacții posibile.

Perspectivă diferită: Nu există răspunsuri corecte sau greșite

Reacțiile la situațiile propuse în acest instrument reflectă, într-o formă simplificată, diverse curente din filozofia morală. Este important de reținut că niciuna dintre aceste abordări nu este superioară alteia, iar oamenii fac alegeri diferite în funcție de context.

Deontologia (Etica normelor) subliniază importanța respectării principiilor și a normelor convenite. Conform acestei mentalități, binele și răul sunt determinate de acțiunile în sine: sinceritatea este întotdeauna bună, iar minciuna este întotdeauna rea, indiferent de urmările pe care le poate produce acțiunea.

Consecvențialismul: Evaluează o acțiune în funcție de rezultatele sale. O variantă importantă este **utilitarismul**, care caută „cel mai mare bine pentru cel mai mare număr de oameni”, punând accent pe interesul public. Am putea numi această abordare drept **pragmatism orientat spre relații**: Uneori, principiile sunt flexibilizate pentru a menține relații bune și a evita conflictele, asigurând o colaborare eficientă.

Egoismul etic, deși termenul poate avea o conotație negativă, această perspectivă se referă la alegerea bazată pe autoconservare. Uneori, este necesar să te pui pe primul loc și să nu îți asumi responsabilități care nu îți aparțin.

Etica îngrijirii se concentrează pe nevoile concrete ale persoanei, nu pe principii abstracte. Cuvintele cheie aici sunt empatia, protejarea celor vulnerabili și grija față de bunăstarea oamenilor.

Fiecare dintre aceste tipologii este descrisă amănunțit în secțiunea finală a cărții. Totuși, este de reținut faptul că nici una dintre aceste modalități de gândire nu este mai bună sau corectă față de cealaltă, precum și faptul că oamenii fac alegeri diferite în funcție de situație.

Pe lângă valori, pedagogii trebuie să aleagă față de cine să fie **loiali**: față de colegi sau față de elevi? Față de director sau față de coleg? De exemplu, dacă un profesor vede că un coleg de-al său a fost nedrept față de un elev sau că se poartă urât cu el, va interveni? Dacă da, cum? Imediat, de îndată ce copilul are nevoie de ajutor (loialitate orientată către elev) sau mai târziu, pentru a nu submina autoritatea colegului în fața elevului? Instrumentul pentru dezvoltarea competențelor axiologice ale pedagogilor include și astfel de situații legate de loialitate, propunându-le profesorilor discuții cu privire la însemnătatea ideii de colegialitate în această profesie.

Armonizarea valorilor comune

Valorile comune nu pot fi prea abstracte și nici nu pot fi impuse. După cum s-a menționat mai sus, este ușor de afirmat la nivel abstract faptul că dorim o școală și o societate grijulie, cinstită și dreaptă. Cu toate acestea, în viața de zi cu zi putem constata faptul că oamenii au păreri diferite asupra acestor lucruri. De exemplu, în

ceea ce privește disciplina în clasă, pedagogii pot avea păreri diferite asupra ei: demonstrează o grijă față de elevi sau dacă ajută mai degrabă profesorul să mențină ordinea în clasă? Eforturile elevului trebuie evaluate conform aceluiași criterii și norme sau ar trebui ca fiecare elev să fie evaluat individual, astfel încât și elevii mai slabi să poată avea șansa unei note mai bune în cazul în care se străduiesc din răspuțeri? În acest caz, nu se evaluează atât de mult rezultatul standard (rezultatul învățării), cât și efortul depus pentru a învăța în funcție de posibilități.

Unele din aceste valori sunt stabilite la nivel de politici și sunt prevăzute în reglementări naționale sau în practici pedagogice. De exemplu, evaluarea se face prin instrument test tip grilă, care se verifică în baza unui barem, profesorul practic nu are posibilitatea unei alegeri valorice, el fiind constrâns în a-și elabora un sistem propriu de evaluare pentru a putea sprijini fiecare elev în a învăța în conformitate cu posibilitățile proprii. Totuși, ce se întâmplă atunci când nu toți profesorii sunt pregătiți pentru un astfel de sistem de evaluare? În ce măsură se poate ajunge la un consens? Se ajunge iarăși la o chestiune de alegere valorică, din care pot decurge multe controverse.

În cazul unor divergențe, este indicat să reflectați asupra acestor aspecte și să le discutați cu colegii dumneavoastră. Treptat, pe măsură ce discuțiile devin normalitate, va fi din ce în ce mai clar unde apar cele mai multe divergențe de opinii și atitudini între profesori și **care sunt cauzele acestor divergențe.**

Curajul de a discuta liber

Acest instrument presupune ca fiecare participant la discuție să aibă încredere că este în siguranță încât **să-și exprime liber opinia.** În aceste discuții nu este loc de relații de putere, iar fiecare părere trebuie să fie ascultată și să-i fie acordată o doză mare de atenție și respect. Nu contează cine își exprimă punctul de vedere: directorul școlii, un funcționar din minister sau o femeie de serviciu — părerea fiecăruia este la fel de importantă, indiferent de funcția pe care o ocupă. **Ascultarea cu atenție** înseamnă ca atunci când nu înțelegem ce a spus interlocutorul dumneavoastră, trebuie să puneți întrebări pentru a lămuri acea chestiune. Ascultarea și înțelegerea reciprocă creează, de asemenea, baza pentru viitoare discuții argumentate. Cultura dezbaterii este imperios necesară pentru orice societate care aspiră la democrație, iar cel mai rapid mijloc pentru a dezvolta această cultură la nivelul societății este de a învăța pedagogii să asculte, să dialogheze și să discute din postura de parteneri egali și manierați. Drept urmare, elevii vor avea un reper și le vor putea urma exemplul.

Astfel, pe lângă sensibilitatea etică și raționamentul moral (eng. *moral reasoning*), scopul acestui instrument de dezvoltare este **sprijinirea dialogului între profesori și a abilităților lor de negociere.**

Regulile jocului

Pregătire

1. Formați grupuri de câte 3-5 participanți. Selectați o persoană care va fi moderatorul grupului
2. Împreună cu moderatorul grupului explicați regulile și principiile jocului care sunt expuse în cartea de povești cu scenariu. Rețineți faptul că în acest joc nu sunt răspunsuri corecte sau greșite, doar cele care țin de preferințele dumneavoastră și preferințele de grup.
3. Fiecare jucător primește 5 cartonașe colorate, culoarea fiecărei dintre ele reprezentând diferite feluri prin care se pot lua decizii morale în cazul unor dileme bazate pe valori. La sfârșitul jocului, veți primi o evaluare cu privire la însemnătatea fiecărei culori. De asemenea, pe masă există șase piese de puzzle, fiecare având culori diferite. Acestea sunt folosite pentru a asambla Avatarul, eroul acestui joc. Piesele de puzzle simbolizează deciziile comune ale grupului. La sfârșitul jocului se creează o reprezentare vizuală a profilului colectiv al valorilor grupului.
4. Citiți cartea de povești cu scenariu. În cazul în care aveți de gând să vă jucați mai mult timp, începeți cu prima situație. Dacă timpul este limitat și intenționați să discutați doar șase situații (numărul minim), puteți alege împreună situațiile cele mai interesante. Discutarea unui număr de șase situații poate dura până la două ore, dar acest lucru depinde de jucători.
5. Pentru a înțelege mai bine felul în care se desfășoară jocul, recomandăm vizionarea videoclipului introductiv, care poate fi pus la dispoziție de către moderator.

Citirea situațiilor în mod individual

6. Fiecare participant citește situația în mod individual, pentru sine, fără a-l comenta și fără a-l discuta. Moderatorul grupului poate citi cu voce tare situația, într-un ritm lent, pentru toți participanții să-l audă.
7. După aceasta, fiecare participant citește cele cinci soluții, care sunt marcate în culori diferite. Moderatorul grupului trebuie să se asigure de faptul că citirea situațiilor, respectiv a soluțiilor nu durează mai mult de trei minute.
8. Fiecare participant trebuie să se gândească cum ar proceda în viața reală dacă s-ar afla într-o situație asemănătoare, iar apoi să aleagă soluția care reflectă cel mai bine acest lucru. Nu există un răspuns ideal sau corect: fiecare participant alege varianta care i se pare cea mai potrivită pentru el. În cazul în care nici una dintre variante nu i se pare potrivită, participantul va trebui să aleagă varianta cea mai apropiată de soluția dorită.
9. Ulterior, fiecare participant va alege cartonașul colorat ce corespunde alegerii sale, dar pe care încă nu-l prezintă celorlalți participanți. După ce fiecare indică faptul că au făcut alegerea, toți participanții vor pune simultan cartonașele colorate pe masă, cu partea colorată în sus. Fiecare participant are la dispoziție 2 minute pentru a lua o decizie, sub supravegherea moderatorului.
10. Sub îndrumarea moderatorului, este ales la întâmplare un participant, care începe să-și explice alegerea. Ceilalți participanți îl ascultă fără a-l întrerupe.
11. Toți participanții vor explica pe rând alegerea lor participanților din grup. Fiecare are la dispoziție câte un minut pentru a justifica decizia luată. Moderatorul grupului cronometrează timpul. În această etapă, nimeni nu are voie să-și schimbe cartonașul colorat. În cazul în care cineva consideră faptul că explicațiile au fost convingătoare și dorește să-și schimbe alegerea, va trebui să aștepte până la etapa discuțiilor în grup.

Discuțiile în grup

12. După ce toți participanții își explică alegerea individuală, începe discuția în grup. Țelul acesteia este de a ajunge la un consens. Fiecare participant explică la ce compromis este dispus să

ajungă. În cazul în care cineva dorește să-și schimbe alegerea, acum este momentul să explice ce l-a determinat să-și reevalueze părerea. Cel mai probabil, pe masă vor fi cartonașe de diferite culori. Este foarte important să ascultați cu atenție argumentele celorlalți participanți. Dacă explicația cuiva nu este clară, puteți pune întrebări de clarificare. Discuția poate dura până 10 minute, sub supravegherea moderatorului de grup.

13. Consensul este atins atunci când toți membrii grupului susțin soluția aleasă. După care grupul alege piesa de puzzle care corespunde culorii soluției și o pune deoparte. Din cele șase piese de puzzle se formează într-un final Avatarul. Crearea acestuia începe de la picioare și continuă în direcția capului.
14. În cazul în care un singur participant nu este de acord cu soluția de compromis a grupului, se consideră faptul că este o diferență fundamentală cu privire la valori, iar Avatarul primește o piesă „gri” din puzzle.
15. Moderatorul notează culoarea deciziei grupului pentru fiecare situație în parte. Acest lucru permite urmărirea felului în care au fost luate hotărârile pentru fiecare scenariu.
16. După analiza fiecărei situații, participanții trebuie să noteze culoarea aleasă, și dacă și-a schimbat ulterior opțiunea, după care aceasta poate fi utilizată pentru o evaluare personală, determinând astfel tipul de decizie morală care îi caracterizează cel mai bine.
17. O scurtă explicație pentru fiecare situație este prezentată pe verso. Participanții trebuie să o citească și apoi să-și împărtășească gândurile cu privire la ele. Evaluarea arată ce au avut în vedere creatorii jocului atunci când au elaborat fiecare scenariu și soluțiile aferente. Totuși, acesta nu oferă o perspectivă integrală a tuturor explicațiilor sau punctelor de vedere posibile, fiind foarte probabil ca unii participanți să aibă propriile păreri la care creatorii jocului nu s-au gândit.
18. **Răspuns (Feedback).** După analiza tuturor celor 6 situații, grupul se va uita la culorile pieselor de puzzle de pe masă. Culorile reflectă alegerile făcute în timpul discuțiilor. Explicații mai amănunțite despre fiecare culoare în parte sunt prezentate la sfârșitul cărții.
19. Pe baza culorilor alese, fiecare participant primește o explicație cu privire la felul în care a realizat alegerea dintr-o perspectivă morală. Descrierea este destinată exclusiv participantul și nu trebuie împărtășită cu ceilalți participanți.

Situații analizate din perspectiva profesorului

Situația 1. Planul de activitate al profesorului și ghidul de evaluare

Lucia este cadru didactic la științe exacte în clasa a V-a. Elevii au de rezolvat un număr considerabil de exerciții de aritmetică, însă, de la un an la altul, rezultatele evaluărilor sumative tind să fie sub nivelul așteptărilor. În elaborarea **Planificării anuale a activităților didactice**, Lucia trebuie să stabilească regulile privind **modalitățile de verificare a rezultatelor școlare** și **oferirea feedback-ului** pentru disciplina predată în acest an de studii. Se ridică o dilemă: dacă o sarcină are un grad ridicat de dificultate și toți elevii primesc aceeași variantă a probei, ar fi oportun să li se permită tuturor celor interesați să își îmbunătățească rezultatele prin susținerea repetată a probei (cu sarcini similare, dar formulate diferit) sau această posibilitate ar trebui acordată doar elevilor care au obținut rezultate nesatisfăcătoare? Este evident că, cu cât numărul elevilor care susțin repetat proba crește, cu atât sarcina cadrului didactic devine mai complexă și mai consumatoare de timp.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Lucia?

1. Toate excepțiile și concesiile acordate elevilor ar trebui aplicate tuturor în mod egal. Voi oferi fiecăruia posibilitatea de a susține repetat proba, dar cu condiția ca noua notă, chiar dacă este mai mică, să fie cea definitivă.
2. Voi permite susținerea repetată a lucrărilor doar elevilor cu note nesatisfăcătoare. În procesul predării urmăresc și scopul de a motiva elevii să se străduiască pentru a obține rezultate bune. În cazul când le permit să susțină repetat lucrările, elevii nu se vor strădui, dacă nu vor trăi și situații de eșec. Știu că elevilor nu le place să ia note proaste, dar asta îi ajută să se pregătească pentru viață.
3. Timpul de lucru al unui profesor nu este nelimitat, așa că nu-mi pot permite să reevaluez atât de mulți elevi. Aș prefera să-mi dedic timpul pentru pregătirea lucrării de control și să elaborez o lucrare mai ușoară, astfel încât să existe mai puține note nesatisfăcătoare.
4. Știu că elevilor nu le plac notele proaste. Chiar și elevii sânguincioși sunt fericiți dacă pot să-și corecteze greșelile făcute din neglijență. Pentru mine este important ca elevilor să le placă să participe la orele mele și să învețe. Le voi oferi tuturor posibilitatea de a repeta lucrarea.
5. Nu vreau ca elevii să dezvolte anxietate față de matematică, așa că voi permite tuturor să își corecteze rezultatele, chiar dacă volumul meu de muncă va crește.

Feedback-ul

Întrebarea principală în această situație este - după ce valori ar trebui să ne ghidăm în timpul evaluării lucrărilor. Alegerea valorilor pentru profesoara Lucia începe în timpul elaborării criteriilor de evaluare. Aceasta este o dilemă didactică, deoarece criteriile, la rândul lor, afectează sarcinile pe care le primesc elevii și modul de desfășurare a activităților didactice. Abordarea modernă a învățării este individualizarea: profesorul evaluează efortul fiecărui elev. Iar elevilor ce nu reușesc să ia note pozitive la sarcinile comune, le adaptează sarcinile. Sau ar trebui ca profesorul să le dea tuturor aceleași sarcini pentru a respecta egalitatea? În acest caz, profesorul le dă celor rămași în urmă sarcini mai dificile pentru ca ei să se străduiască mai mult. Vor reuși ei oare?

*Valoarea fundamentală care stă la baza acestei alegeri este **echitatea** și diferitele modalități de interpretare a acesteia în procesul educațional. **Echitatea distributivă** presupune asigurarea sprijinului necesar fiecărui elev pentru a-și atinge potențialul: cei care necesită mai mult timp beneficiază de timp suplimentar, iar cei care au nevoie de provocări suplimentare primesc sarcini cu un grad mai mare de complexitate. Această abordare implică, inevitabil, un efort și un consum de timp mai mare din partea cadrului didactic. În schimb, **echitatea egalitară** presupune aplicarea acelorași cerințe și condiții tuturor elevilor, indiferent de particularitățile lor individuale. Deși această abordare este mai ușor de gestionat pentru cadru didactic, ea poate conduce, în mod inevitabil, la discrepanțe în rezultatele de învățare, unii elevi progresând mai rapid, iar alții rămânând în urmă.*

Situația 2. Lipsa echipamentelor în școală

Într-o școală dintr-un oraș mic, mobilierul școlar este uzat, există un singur calculator funcțional și lipsesc materialele didactice necesare pentru realizarea experimentelor la disciplinele „Chimie” și „Fizică”. Victor, un cadru didactic tânăr la disciplina „Fizică”, primește în mod repetat feedback din partea elevilor săi că lecțiile sunt percepute ca fiind plictisitoare și greu de înțeles în lipsa experimentelor și a suportului vizual. Conducerea instituției a solicitat în repetate rânduri alocarea de resurse financiare suplimentare, însă fără rezultat. Deși părinții au apreciat faptul că școala promovează în rândul copiilor importanța **spiritului de inițiativă**, aceștia i-au comunicat lui Victor că, în realitate, nu s-au întreprins acțiuni concrete pentru a îmbunătăți dotarea materială și condițiile de desfășurare a procesului educațional.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesorului Victor?

1. Voi explora modalități didactice care să faciliteze învățarea în afara sălii de clasă și fără utilizarea echipamentelor specializate, valorificând mediul înconjurător. Consider că fizica poate fi predată eficient prin activități practice desfășurate în aer liber, care stimulează interesul și curiozitatea elevilor.
2. Voi propune conducerii unității de învățământ ca profesorii de științe să poată organiza ore în colaborare, desfășurate și în afara școlii, prin realizarea unor proiecte practice menite să dezvolte competențele elevilor și să facă procesul de învățare mai atractiv și mai aplicativ.
3. În calitate de cadru didactic, nu dispun de pârghii pentru a schimba situația financiară a instituției. Le voi explica elevilor că, indiferent de circumstanțe, este esențial să depună efort susținut și să valorifice la maximum oportunitățile de învățare de care dispun.
4. Voi comunica părinților îngrijorați că le înțeleg pe deplin preocupările și voi propune organizarea, împreună cu cadrele didactice, a unui **concurs de idei** adresat atât profesorilor, cât și părinților, în vederea identificării celor mai eficiente modalități de colectare de fonduri. Resursele obținute vor fi utilizate pentru achiziționarea echipamentelor și materialelor didactice necesare desfășurării procesului educațional.
5. Nu este corect ca elevii să fie afectați de lipsa resurselor materiale ale școlii. În timpul meu liber voi utiliza instrumente de inteligență artificială pentru a identifica idei inovatoare care să facă orele de fizică mai atractive și interactive, chiar și în lipsa echipamentelor sau a laboratorului specializat. Sunt convins că fizica poate fi predată cu succes și într-un mediu alternativ, cum ar fi curtea școlii, într-un mod plăcut și accesibil elevilor.

Feedback-ul

Tema centrală a situației o constituie **spiritul de inițiativă** și capacitatea de a identifica soluții inovative. Chiar dacă bugetul unității de învățământ impune limite clare asupra a ceea ce cadrele didactice pot sau nu pot realiza, acest fapt nu exclude posibilitatea de a valorifica creativitatea profesorilor și a elevilor. Gândirea „altfel” sau ieșirea din zona de confort nu necesită întotdeauna resurse financiare suplimentare, însă poate fi dificilă atunci când există o rutină puternic înrădăcinată. Din acest motiv, cadrele didactice pot trece cu vederea oportunitățile de a organiza învățarea în aer liber sau de a utiliza metode inovatoare de rezolvare a problemelor. Se ridică astfel întrebarea: **cum pot fi sprijinite și motivate cadrele didactice și instituțiile școlare să experimenteze abordări diferite?**

Un alt aspect esențial se referă la **responsabilitatea pentru asigurarea unei educații de calitate**. Cine poartă responsabilitatea de a face procesul de predare-învățare mai atractiv și mai accesibil pentru elevi? Este aceasta o sarcină ce revine exclusiv cadrului didactic și instituției, sau părintele trebuie să fie un partener activ în acest proces? În acest context, se ridică și întrebarea: **părintele este un partener implicat sau doar un consumator al serviciilor educaționale oferite de școală?**

Situația 3. Pot să cânt și eu?

Cristina, învățătoare la clasa a II-a, pregătește împreună cu elevii un spectacol dedicat sărbătorilor de iarnă. Copiii repetă cântece, poezii și dansuri. În timpul unei repetiții, elevul Dan ridică mâna și întreabă: „Doamna învățătoare, pot să cânt la microfon, în primul rând?”

Cristina cunoaște faptul că Dan are o voce puternică și răsunătoare, însă nu are auz musical dezvoltat. Dacă l-ar lăsa să cânte la microfon, în față, alături de vocile armonioase ale colegilor, ar deveni evident pentru toți că interpretarea lui nu este corespunzătoare.

Ce ați face dacă ați fi în locul învățătoarei Cristina?

1. Spectacolul de iarnă ar trebui să evidențieze abilitățile reale ale copiilor, iar cei mai buni cântăreți vor fi plasați în primul rând, pentru a se mândri cu interpretarea lor. Îi voi spune sincer lui Dan că, din păcate, de această dată nu va putea cânta în față și la microfon, deoarece auzul său muzical nu îi permite acest lucru.
2. Le voi explica elevilor că fiecare copil merită să aibă ocazia de a-și valorifica punctele forte într-un spectacol. Voi evidenția calitățile fiecărui elev și vom decide împreună cine va cânta, cine va recita poezii și cine va dansa.
3. Îi voi oferi lui Dan șansa de a încerca, pentru a vedea cum se descurcă. Chiar dacă rezultatul nu va fi cel mai bun, consider important ca fiecare copil să aibă posibilitatea de a experimenta și de a învăța din propria experiență.
4. Știu că fiecare copil și fiecare părinte își dorește ca micuțul său să fie apreciat la serbarea de iarnă, însă nimeni nu și-ar dori ca acesta să fie ridiculizat. Voi discuta cu părinții lui Dan pentru a afla părerea lor și voi ține cont de recomandările lor.
5. Îi voi propune lui Dan să recite poezii la microfon, în primul rând, între momentele muzicale, deoarece are o voce puternică și expresivă. Îi voi explica, însă, că pentru a cânta pe scenă va trebui să mai exerseze.

Feedback-ul

Chestiunea centrală a acestei situații vizează tratamentul echitabil al elevilor și modul în care ar trebui atribuite rolurile și responsabilitățile într-un spectacol școlar. Este mai important ca rezultatul final să fie unul estetic, astfel încât doar cei mai talentați să primească rolurile principale? Sau este mai valoros ca fiecare copil să aibă posibilitatea de a participa, în funcție de propriile competențe și aptitudini? În acest sens, egalitatea poate fi interpretată fie ca aplicarea aceluiași criterii de evaluare pentru toți elevii (de exemplu, calitatea vocii la cântat), fie ca oferirea unor roluri diferențiate, adaptate deprinderilor și particularităților fiecăruia. O altă întrebare este dacă, și în ce mod, aceste alegeri ar trebui explicate copiilor pentru a fi înțelese și acceptate.

Un aspect suplimentar îl constituie dreptul de alegere și respectarea autonomiei copilului. Dacă un elev își dorește să încerce o activitate pe care cadrul didactic consideră că nu o poate realiza corespunzător, ar trebui să i se ofere această șansă? Cum poate influența nereușita starea emoțională și motivația copilului? Care este rolul învățătorului în prevenirea situațiilor în care un copil ar putea fi ridiculizat de colegi? În acest context, se ridică și întrebarea dacă dorința de a încerca reflectă curaj și asumare sau, dimpotrivă, o supraestimare a propriilor capacități.

Situația se referă, de asemenea, la modul în care elevii primesc feedback asupra deprinderilor și competențelor lor. Ar trebui copilul să primească întotdeauna un feedback sincer, chiar și atunci când acesta este negativ? Este mai important să oferim fiecărui copil sarcini care să îi consolideze punctele forte sau să îl ajutăm, de la o vârstă fragedă, să conștientizeze că există domenii în care alți colegi pot fi mai buni?

Rolul cadrului didactic este de a îmbina echitatea cu dezvoltarea personală a fiecărui elev, oferindu-le șanse de afirmare adaptate abilităților lor, dar și sprijin emoțional în fața eventualelor nereușite. Astfel, spectacolul devine nu doar o manifestare artistică, ci și un prilej de formare a stimei de sine, a spiritului de echipă și a respectului reciproc.

Situația 4. Un copil care „deranjează”

Andrei, elev diagnosticat cu tulburare din spectrul autist, frecventează clasa a II-a, unde învățătoare este doamna Natalia. Cu sprijinul părinților și al cadrului didactic, băiatul participă la majoritatea activităților, deși uneori este iritat sau preferă să se retragă din grup. Natalia activează într-o școală cu practici de educație incluzivă, unde copiii cu diverse nevoi educaționale speciale învață alături de ceilalți elevi.

În ultimele săptămâni, mai mulți părinți au reclamat faptul că Andrei „întârzie clasa” și „creează tensiune”. La o discuție informală, unii părinți au solicitat chiar transferarea lui la o altă școală. Învățătoarea Natalia resimte presiunea, dar și responsabilitatea față de bunăstarea tuturor copiilor din clasă.

Ce ați face dacă ați fi în locul învățătoarei Natalia?

1. Aș convoca o ședință cu părinții și le-aș explica faptul că școala noastră aplică principiile educației incluzive. Aceasta înseamnă că, la fel ca în societate, copiii cu nevoi educaționale speciale au dreptul să învețe alături de colegii lor.
2. Aș explica părinților că învățarea împreună cu Andrei dezvoltă la copii competențe sociale și de empatie, necesare pentru a conviețui cu persoane care au particularități diferite. Aș găsi modalități de a discuta cu elevii, în cadrul orelor, despre diversitatea nevoilor speciale și despre cum pot fi acestea înțelese și acceptate. De exemplu, aș organiza vizionarea unui film despre autism, urmată de o discuție aplicată pe cazul lui Andrei.
3. Aș propune ca părinții lui Andrei să participe la o întâlnire cu ceilalți părinți și cadrele didactice, pentru a explica în ce constau particularitățile copilului lor, întrucât nu mă consider suficient de pregătită să prezint toate detaliile.
4. Aș discuta individual cu fiecare părinte nemulțumit pentru a înțelege în ce fel consideră că Andrei „îi afectează” pe ceilalți copii. Cred că acest dialog personal ar putea contribui la o mai bună înțelegere și, totodată, sunt convinsă că Andrei ar trebui să rămână în clasa noastră.
5. Aș invita părinții lui Andrei să discute împreună cu cadrul de sprijin și conducerea școlii pentru a găsi soluții care să reducă tensiunile. De exemplu, să stabilim împreună care sunt orele și activitățile la care Andrei se integrează mai bine în colectiv și poate să rămână singur și unde ar putea fi asistat de cadrul didactic de sprijin.

Feedback-ul

Tema centrală reflectată în această situație este **educația incluzivă**, care presupune participarea elevilor cu cerințe educaționale speciale în clase obișnuite, alături de colegii lor. Educația incluzivă urmărește integrarea educațională și socială timpurie a persoanelor cu nevoi speciale și dezvoltarea unei culturi a respectului și acceptării diversității. În acest context, apare dilema: copiii cu cerințe educaționale speciale ar trebui să fie integrați în comunitatea școlară sau să fie izolați în clase și instituții separate? Alegerea în favoarea incluziunii este una etică și socială, dar poate genera tensiuni în comunitatea școlară dacă nu este corect organizată.

O altă problemă importantă se referă la **responsabilitatea comunicării**. Cine ar trebui să explice colegilor de clasă și părinților particularitățile copiilor cu nevoi speciale? În ce măsură familia are dreptul să decidă ce informații despre copilul lor pot fi împărtășite și cui? Pe de o parte, părinții elevilor cu CES au dreptul la protejarea vieții private și pot decide ce informații personale să fie împărtășite. Pe de altă parte, lipsa dialogului și a clarificărilor poate alimenta prejudecăți și respingere.

Un al treilea aspect este legat de **demnitatea și bunăstarea copilului**. Presiunea de a muta un elev cu CES într-o altă clasă sau școală poate avea un impact negativ asupra stimei de sine, asupra relațiilor de prietenie și asupra integrării sale sociale.

Rolul cadrului didactic și al școlii este de a găsi echilibrul între respectarea drepturilor copilului cu CES, informarea părinților, precum și asigurarea unui climat pozitiv pentru întreaga clasă. Incluziunea reușită depinde nu doar de pregătirea și empatia profesorului, ci și de deschiderea comunității școlare spre cooperare și sprijin reciproc.

Situația 5. Predarea diversității și toleranței la ora de educație pentru societate

Alexandru, cadru didactic la disciplina **educație pentru societate**, activează într-o școală în care învață atât elevi de etnie romă, cât și elevi de etnie majoritară. În cadrul unei activități, el le propune elevilor să formeze grupuri mixte pentru realizarea unui proiect cu tema **toleranța și diversitatea**.

După câteva zile, profesorul află că unii elevi refuză să coopereze cu colegii lor romi, motivând astfel: „Părinții noștri cred că romii fură, așa că nu putem invita elevi romi acasă pentru a lucra împreună la proiect.” Un elev rom răspunde imediat: „Ha, dar credeți că printre voi, moldovenii, nu sunt hoți?”

Ce ați face dacă ați fi în locul profesorului Alexandru?

1. Aș cere liniște și aș explica elevilor că este incorect și nedrept să acuzi pe cineva doar pe baza originii sale etnice. Le-aș sublinia că tinerii trebuie să învețe să privească lumea fără prejudecăți, chiar dacă uneori generațiile mai în vârstă transmit stereotipuri greu de schimbat.
2. Le-aș adresa elevilor întrebări pentru a verifica dacă înțeleg ce înseamnă **prejudecata**. Aș folosi un exemplu: un tânăr adună bani pentru a-și cumpăra un telefon nou, dar vânzătorul, văzând hainele sale modeste, îl trimite din magazin presupunând că nu își poate permite produsul. I-aș invita pe elevi să își imagineze cum s-ar simți în această situație.
3. Le-aș explica faptul că refuzul de a coopera demonstrează lipsă de imparțialitate, contrar chiar obiectivelor proiectului despre diversitate. Din acest motiv, elevii care refuză colaborarea ar primi un calificativ nesatisfăcător.
4. Aș adapta tema activității și le-aș propune elevilor să își cunoască mai bine colegii. I-aș ruga să scrie despre fiecare coleg de clasă un aspect pozitiv pe care îl apreciază. Dacă un elev nu poate formula nimic, aș explica faptul că încă nu și-a cunoscut suficient colegul respectiv.
5. Le-aș spune elevilor că nu trebuie să fie responsabili pentru prejudecățile părinților. Cu cei care nu pot lucra în grupuri mixte aș discuta separat după ore, pentru a identifica modalități de reorganizare a echipelor astfel încât proiectul să poată fi finalizat cu succes.

Feedback-ul

*Tema principală din această situație este **înțelegerea și acceptarea diversității**, precum și dezvoltarea unei atitudini critice față de prejudecăți. Alegerea profesorului se bazează pe principiul conform căruia oamenii nu trebuie judecați pe baza unor informații limitate sau a stereotipurilor transmise de alții, ci pe baza cunoașterii și experiențelor directe.*

*Este important să recunoaștem că elevii își formează adesea prejudecățile prin preluarea modelelor de la adulți – părinți, rude sau chiar cadre didactice – și apoi le reproduc în comportamentele lor zilnice. Astfel, școala devine un spațiu esențial pentru **deconstruirea stereotipurilor** și pentru promovarea respectului reciproc.*

*Totodată, situația ridică întrebarea: **în ce măsură este responsabilitatea profesorului să sancționeze atitudinile discriminatorii și în ce măsură este responsabilitatea lui să educe prin dialog și exemple pozitive?** Echilibrul dintre fermitate și deschidere este crucial pentru a transforma un conflict într-o oportunitate de învățare.*

*Un alt aspect ține de **rolul evaluării**. Profesorul poate folosi notarea nu doar ca sancțiune pentru lipsa de cooperare, ci și ca instrument de motivare, încurajând comportamentele pozitive de colaborare și respect.*

*Profesorul ce predă disciplina **educație pentru societate** are o misiune importantă – aceea de a cultiva la elevi competențe civice și sociale, bazate pe toleranță, respect și gândire critică. Prin modul în care gestionează asemenea situații, cadrul didactic devine un model de atitudine democratică și incluzivă.*

Situația 6. Organizarea Zilei Drapelului la școală

Ana este directoarea unei școli în care, începând cu anul precedent, profesorii de istorie organizează activități dedicate Zilei Drapelului Național al Republicii Moldova. La aceste manifestări participă doar elevii claselor de istorie și cadrele didactice de la această disciplină, pentru care evenimentul este considerat parte integrantă a procesului de predare-învățare. Ceilalți profesori și elevi nu și-au manifestat un interes deosebit față de activitate.

Profesorii de istorie i-au solicitat directoarei sprijin pentru ca evenimentul să devină mai vizibil și mai apreciat în școală. Ei au sugerat ca participarea să fie obligatorie pentru toți elevii și pentru întregul colectiv profesoral.

Ce ați face dacă ați fi în locul directoarei Ana?

1. Aș explica profesorilor de istorie că valorile nu pot fi impuse prin obligație, întrucât există riscul de a obține efectul invers. Responsabilitatea lor este de a concepe activități atractive, care să trezească interesul elevilor pentru istoria și simbolurile naționale.
2. Aș recunoaște importanța propunerii și aș fi de acord că întreaga comunitate școlară ar trebui să fie implicată. Totodată, i-aș încuraja pe profesorii de istorie să coopereze cu alți colegi pentru a stabili împreună scopul și modalitățile de organizare a sărbătorii.
3. Aș felicita profesorii de istorie pentru inițiativă și i-aș încuraja să continue activitatea, exprimându-mi speranța că entuziasmul lor va inspira treptat și alți colegi și elevi.
4. Aș propune organizarea unei ședințe cu întregul colectiv profesoral, pentru a analiza motivele pentru care alți profesori nu s-au implicat și pentru a identifica împreună modalități prin care Ziua Drapelului ar putea fi sărbătorită la nivelul întregii școli.
5. Aș sublinia că, în loc de a impune participarea celor care nu manifestă interes, este mai potrivit să apreciem și să sprijinim elevii pasionați de istorie, care se implică activ în organizarea evenimentului. În acest fel, recunoașterea lor publică poate contribui la sporirea prestigiului activității.

Feedback-ul

*Tema centrală a acestei situații este **autonomia și libertatea de alegere**. Participarea la activitățile școlare dedicate valorilor naționale nu poate fi impusă, ci trebuie să fie susținută prin convingere și interes autentic. Libertatea de gândire și de conștiință, inclusiv libertatea academică, sunt valori fundamentale care trebuie respectate în comunitatea școlară.*

*Un alt aspect important ține de **abordarea modernă a învățării**. Conform principiilor educației centrate pe elev, învățarea este eficientă doar atunci când elevii găsesc sens și atractivitate în activitățile propuse. Lipsa de interes nu înseamnă neapărat lipsă de importanță a subiectului, ci poate fi un semnal pentru cadrele didactice că activitatea necesită o altă formă de organizare sau prezentare.*

*De asemenea, situația ridică întrebarea privind **rolul educației istorice**: are aceasta scopul de a consolida identitatea națională prin transmiterea unor narațiuni oficiale sau, dimpotrivă, de a încuraja gândirea critică, dialogul și interpretările diverse ale istoriei? Profesorii de istorie pot avea opinii diferite în acest sens, iar activitățile comemorative devin un prilej de reflecție asupra rolului școlii în formarea identității naționale și civice a elevilor.*

Implicarea elevilor și a cadrelor didactice în celebrarea Zilei Drapelului trebuie să pornească de la motivație intrinsecă și de la activități atractive, nu de la constrângere. Doar astfel se pot forma atitudini durabile de respect și atașament față de simbolurile naționale.

Situația 7. Lecție de dictare

Lilia, cadru didactic cu experiență, predă disciplina **biologie** la nivel de gimnaziu și este cunoscută pentru rigoarea și stilul său tradițional de predare. Într-o după-amiază de primăvară, cu ferestrele clasei deschise, colega sa Iulia, aflată afară, aude cum profesoara Lilia dictează elevilor un fragment din manualul de biologie referitor la **sistemul digestiv uman**, chiar la începutul lecției.

Elevii transcriu în liniște textul, fără a adresa întrebări. La final, profesoara le solicită să memoreze fragmentul până la sfârșitul orei, menționând că va adresa întrebări orale la trei dintre elevi.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Iulia?

1. După ore, aș merge la colega mea Lilia și i-aș spune că am auzit lecția desfășurată. I-aș explica faptul că simpla transcriere și memorare a textului din manual nu asigură o învățare durabilă și eficientă pentru elevi.
2. Aș aduce în discuție, la adunarea cadrelor didactice, necesitatea de a actualiza metodele de predare. Aș propune organizarea unui **concurs al celor mai interactive și atractive lecții**, precedat de un sondaj printre elevi pentru a afla ce metode îi motivează cel mai mult.
3. Nu aș interveni în niciun fel. Consider că fiecare cadru didactic are propriul stil și propriile principii de predare, iar eu nu am responsabilitatea de a judeca activitatea colegilor mei.
4. Având în vedere că Lilia este o profesoară cu mai multă experiență, aș aborda situația cu respect. Aș discuta cu ea după ore și aș întreba-o dacă s-a gândit să folosească și alte metode didactice, oferindu-mă să îi prezint câteva dintre strategiile pe care eu le aplic la clasă.
5. Aș discuta situația cu directorul, rugându-l să păstreze confidențialitatea conversației noastre. I-aș descrie ceea ce am observat și i-aș spune că scopul meu este doar de a semnala motivele pentru care elevii ar putea obține rezultate slabe la biologie.

Feedback-ul

Tema principală a acestei situații este **abordarea modernă a învățării**. În pedagogia contemporană, învățarea autentică are loc atunci când elevii înțeleg, aplică și găsesc relevanță în ceea ce studiază. Aceasta contrastează cu vechea practică a învățării prin memorare mecanică, centrată pe reproducerea informațiilor fără înțelegerea sensului lor.

Un alt aspect esențial ține de **utilizarea timpului la lecție**. Orele de contact reprezintă un cadru valoros, în care elevii ar trebui să fie activi, să pună întrebări, să experimenteze și să interacționeze. Simplul exercițiu de transcriere și memorare poate fi făcut individual, acasă, în timp ce la școală accentul ar trebui pus pe dezvoltarea gândirii critice, a curiozității și a abilităților practice.

Situația ridică și o dilemă de **loialitate profesională**. Într-o astfel de situație, cui ar trebui să fie loial un cadru didactic: elevilor, colegilor sau conducerii școlii? Este mai potrivit ca feedback-ul să fie oferit direct persoanei vizate (colegei), sau conducerii, care are autoritatea de a sprijini schimbarea? În același timp, ne putem întreba dacă neintervenția este o formă de respect față de libertatea colegului sau, dimpotrivă, o ignorare a nevoii de a proteja interesul elevilor.

În plan mai general, se conturează tema **responsabilității profesionale**: când și cum este corect să observăm și să intervenim în activitatea colegilor, mai ales atunci când situația nu ne afectează direct, dar are consecințe asupra calității educației elevilor.

Echilibrul între respectul față de colegi și responsabilitatea față de elevi este dificil, dar necesar. În spiritul unei culturi școlare colaborative, cadrele didactice ar trebui să găsească modalități constructive de a împărtăși bune practici și de a susține transformarea metodelor tradiționale în abordări moderne și relevante pentru elevi.

Situația 8. Uniforma școlară și demnitatea elevului

Petra este diriginta unei clase dintr-o școală unde elevii sunt obligați să poarte uniforma școlară în fiecare zi, cu excepția zilei de vineri, când li se permite să vină în ținută la alegere. Într-o zi de vineri, conducerea școlii anunță că vor veni în vizită oficiali și că toți elevii trebuie să poarte uniforma. Totuși, mesajul nu a ajuns la toți elevii.

În timpul unei ore de matematică, un oficial de rang înalt, însoțit de director, intră în clasă. Observând că mulți elevi nu sunt în uniformă, acesta ridică vocea și spune: „Toți cei care nu au uniformă să se ridice în picioare!” Apoi se adresează primului elev din bancă:

– „Unde este uniforma ta?”

Elevul răspunde: „Mama a spălat-o și nu știa că astăzi trebuie să o port.”

Clasa rămâne tăcută, elevii stau cu capetele plecate. Nici profesoara de matematică, nici directorul nu intervin. Oficialul numără elevii fără uniformă și spune: „Informați dirigintele. Trebuie luate măsuri.”

Ce ați face dacă ați fi în locul dirigintei clasei Petra?

1. Aș merge imediat la director și i-aș explica faptul că elevii nu au greșit, întrucât regulile școlii permit vestimentația liberă vinerea. Prin urmare, responsabilitatea nu le aparține lor. Aș solicita ca directorul să își ceară scuze public față de clasă.
2. Aș consemna într-un buletin informativ pentru cadrele didactice incidentul și faptul că adulții nu au intervenit pentru a apăra elevii atunci când ar fi fost necesar. Conducerea școlii ar trebui să își asume responsabilitatea și să comunice deschis cu părinții.
3. I-aș trimite directorului un mesaj scris, prin care i-aș mulțumi pentru observațiile sale și aș recunoaște că întreaga comunitate școlară are de învățat din acest incident. Aș confirma că, pe viitor, voi insista ca toți elevii să fie informați din timp cu privire la modificările regulilor.
4. Aș propune conducerii școlii să convoace o adunare generală a elevilor luni dimineață, explicând clar că cei care nu au purtat uniforma în acea zi nu au încălcat nicio regulă. Incidentul a fost cauzat de o lipsă de comunicare.
5. La ora următoare, aș discuta cu elevii despre cum s-au simțit în acea situație. Le-aș valida emoțiile și nemulțumirile și mi-aș cere scuze pentru faptul că informația privind purtarea uniformeii nu a ajuns la toată clasa.

Feedback-ul

*Tema centrală a acestei situații este **asumarea responsabilității și respectarea demnității elevilor**. Cadrele didactice și conducerea unității de învățământ au datoria să recunoască erorile de comunicare și să își ceară scuze atunci când acestea afectează copiii. Un astfel de comportament transmite elevilor un mesaj important: fiecare persoană trebuie să își asume greșelile, chiar și atunci când ele nu sunt intenționate.*

*Un alt aspect vizează **ascultarea și validarea emoțiilor elevilor**. Este esențial ca profesorii să fie atenți la modul în care copiii trăiesc experiențe nedrepte sau umilitoare și să le ofere sprijin emoțional. În acest fel, elevii învață că opiniile și sentimentele lor contează în comunitatea școlară.*

*Situația ridică și o dilemă de **loialitate**: cui trebuie să fie loial cadrul didactic în primul rând – colegilor, conducerii școlii sau elevilor? În astfel de contexte, valori precum curajul, integritatea și protejarea celor vulnerabili capătă o importanță deosebită.*

Profesorii au rolul de a apăra demnitatea elevilor și de a contribui la crearea unui climat bazat pe respect și încredere. Atunci când școala își asumă responsabilitatea pentru propriile erori și comunică deschis cu elevii și părinții, aceasta devine un model de integritate și corectitudine.

Situația 9. Când trebuie să ai grijă de fratele tău mai mic și nu ai timp să îți faci temele

Maria, elevă în clasa a VIII-a, vine într-o dimineață la școală fără tema pregătită la disciplina **limba engleză**. Profesoara Alina o mustră în fața clasei, spunându-i că temele trebuie realizate la timp, și o invită să explice de ce nu și-a făcut sarcina.

Jenată, Maria povestește că în weekend a trebuit să aibă grijă de fratele ei mai mic, bolnav, întrucât părinții lucrează peste hotare. În acel moment, unii colegi încep să râdă și să facă glume, numind-o „dădacă”, în timp ce alții chicotesc.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Alina?

1. Aș aprecia sinceritatea Mariei de care a dat dovadă, explicând motivul întârzierii temei. Totuși, i-aș aminti că regulile stabilite sunt aceleași pentru toți: temele trebuie predate la timp. I-aș solicita să prezinte lucrarea la următoarea oră.
2. M-aș adresa colegilor care au râs, atrăgându-le atenția că lipsa de respect și empatie față de situația Mariei este inacceptabilă. I-aș provoca să răspundă de ce consideră amuzant să ai grijă de un frate bolnav și i-aș încuraja să reflecteze asupra valorii grijii față de ceilalți.
3. Aș realiza că ar fi fost mai potrivit să discut individual cu Maria. Aș închide subiectul în fața clasei și aș continua lecția, urmând să vorbesc cu ea după oră, pentru a înțelege situația și a decide împreună cum poate recupera tema.
4. Aș explica clasei că nu este corect să râzi de cineva aflat într-o situație dificilă. I-aș arăta că Maria merită apreciată pentru grija față de fratele ei, iar ceilalți ar trebui să fie recunoscători că nu se confruntă cu o asemenea responsabilitate. Aș transforma lecția într-o discuție despre familie și solidaritate.
5. După oră, aș invita-o pe Maria la o discuție privată. Mi-aș cere scuze pentru că am muștrat-o public fără a-i cunoaște situația. Aș felicita-o pentru responsabilitatea demonstrată și i-aș spune că poate apela la mine ori de câte ori are nevoie de sprijin. Aș conveni cu ea o modalitate de ajustare a termenelor, în funcție de responsabilitățile personale.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este **conflictul dintre obligațiile școlare și responsabilitățile familiale**. Uneori, elevii se confruntă cu situații de viață care le solicită implicarea dincolo de rolul lor de școlari, ceea ce le poate afecta performanța academică. Este important ca profesorii să recunoască aceste contexte și să găsească un echilibru între aplicarea regulilor și manifestarea empatiei.

Un aspect deosebit de valoros în această situație este **onestitatea și responsabilitatea personală** demonstrate de Maria. Elevul care alege să spună adevărul, chiar dacă acesta îl expune în fața colegilor, trebuie sprijinit și încurajat. Totodată, reacția colegilor scoate în evidență necesitatea de a discuta la clasă despre **respect, solidaritate și grijă față de ceilalți**, valori fundamentale în educația pentru cetățenie.

O altă întrebare importantă este: **regulile școlare trebuie aplicate rigid, în toate circumstanțele, sau pot fi adaptate în funcție de situația concretă a elevilor?** Dacă se admit excepții, atunci în ce condiții acestea sunt justificate și cum pot fi gestionate fără a submina autoritatea cadrului didactic?

Rolul profesorului este de a menține echilibrul între fermitate și înțelegere. Aplicarea regulilor trebuie să fie însoțită de sensibilitate față de contextul personal al elevului. În acest fel, școala nu doar transmite cunoștințe, ci formează valori morale și sociale esențiale pentru viață.

Situația 10. Sărbătorirea Zilei Limbii Române la școală

Profesorul Popescu, diriginte la clasa a VIII-a, pregătește împreună cu elevii activități dedicate **Zilei Limbii Române**. În școala respectivă, această sărbătoare este organizată anual, iar participarea a fost întotdeauna obligatorie pentru toate clasele.

În timpul unei ore, mai mulți elevi îl întreabă pe profesor de ce ar trebui să participe la această activitate. Ei tratează evenimentul cu ironie și pun la îndoială relevanța lui, argumentând că, în prezent, mulți tineri emigrează, învață limbi străine și își pierd oricum rădăcinile.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesorului Popescu?

1. Le-aș explica elevilor că Ziua Limbii Române are o semnificație deosebită pentru identitatea națională și culturală și că participarea este importantă atât pentru școală, cât și pentru societate.
2. Aș organiza o dezbateră pe tema: „Ar trebui să acceptăm emigrarea ca un fapt inevitabil sau să depunem eforturi pentru a păstra tinerii în Republica Moldova?”, punând accent pe rolul Limbii Române în păstrarea identității.
3. Nu aș mai organiza activitatea cu ocazia Zilei Limbii Române, considerând că un eveniment forțat ar produce mai multă rezistență și ar transmite un mesaj negativ.
4. Aș încerca să schimb percepția elevilor, propunându-le să vadă Ziua Limbii Române ca pe o oportunitate de a face ceva plăcut împreună – o excursie, o activitate artistică sau un eveniment recreativ organizat chiar de ei.
5. Aș face ca participarea la activitate să fie voluntară, explicând elevilor că Ziua Limbii Române este o sărbătoare pentru cei care își doresc să-și afirme respectul față de limbă și patrimoniul cultural al Republicii Moldova.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații se referă la **rolul și responsabilitatea școlii în cultivarea respectului față de limba română și identitatea culturală**. Profesorul este pus în fața unei dileme: în ce măsură trebuie să insiste asupra participării obligatorii la o activitate comemorativă și în ce măsură ar trebui să le ofere elevilor libertatea de a alege?

Pe de o parte, **Ziua Limbii Române** are o semnificație națională și simbolică importantă. Participarea la această sărbătoare poate contribui la consolidarea sentimentului de apartenență, la înțelegerea valorii patrimoniului cultural și la formarea respectului pentru identitatea națională. Pe de altă parte, educația modernă pune accent pe **autonomia elevilor** și pe caracterul atractiv al activităților școlare. Un eveniment impus riscă să fie perceput ca formal, lipsit de sens, și să producă rezistență.

Un alt aspect relevant este legat de **globalizare și mobilitatea tinerilor**. Mulți dintre ei trăiesc cu perspectiva emigrării și a însușirii altor limbi, ceea ce poate diminua atașamentul față de limba română. Profesorul are rolul de a deschide discuții despre identitate, migrație și valorile culturale, nu doar de a transmite mesaje prestabilite.

Sarcina școlii nu este doar de a organiza comemorări, ci de a transforma aceste evenimente în experiențe cu sens pentru elevi. Ziua Limbii Române poate deveni o oportunitate de reflecție, dialog și creație, dacă profesorii le oferă tinerilor libertatea de a contribui activ și de a descoperi relevanța personală a acestei sărbători.

Situația 11. Un elev de la o altă școală se transferă în clasa a III-a

Ioana este învățătoarea clasei a III-a, în care a fost transferat Ștefan, elev venit de la o altă școală. Tatăl său îi comunică învățătoarei că divorțează de mama copilului, iar băiatul locuiește în prezent împreună cu el.

La scurt timp după integrarea în noua clasă, apar dificultăți. Atunci când Ioana împarte elevii pe grupe pentru activități, mai mulți copii spun că nu vor să fie alături de Ștefan. Întrebați despre motiv, aceștia explică faptul că băiatul se furișează în pauze pe lângă colegi și le adresează cuvinte nepotrivite.

Ce ați face dacă ați fi în locul învățătoarei Ioana?

1. **Nu aș lua de bună relatarea colegilor fără a verifica faptele. Aș discuta individual cu fiecare copil pentru a înțelege situația și apoi i-aș comunica lui Ștefan ceea ce am aflat, explicându-i ce comportamente sunt acceptabile și ce comportamente trebuie evitate.**
2. **Aș rezerva timp la oră pentru a discuta cu întreaga clasă despre efectele comportamentului jignitor. Le-aș arăta elevilor de ce este important să respecte limitele celorlalți și să evite surprinderea colegilor prin gesturi neplăcute.**
3. **Aș solicita sprijinul psihologului școlar pentru a lucra direct cu Ștefan, întrucât problema ar putea necesita o intervenție specializată.**
4. **Aș invita elevii să își imagineze cum este să ajungi într-o clasă nouă, fără a ști dacă vei fi acceptat. Apoi i-aș ruga să inventeze formule prietenoase de salut și să alegem împreună cel mai potrivit mod de a-l primi pe Ștefan în colectiv.**
5. **Aș observa comportamentul lui Ștefan pe o perioadă mai lungă, pentru a înțelege cauzele reacțiilor sale. În funcție de concluzii, i-aș oferi sugestii de comunicare și integrare, sprijinindu-l să construiască relații pozitive cu ceilalți copii.**

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este **integrarea elevilor în noi contexte școlare** și dificultățile care pot apărea atunci când un copil traversează schimbări familiale și emoționale majore. În situația lui Ștefan, transferul la o altă școală coincide cu divorțul părinților, fapt ce poate genera nesiguranță, frustrare și comportamente provocatoare.

O primă întrebare esențială se referă la **adevăr și responsabilitatea cadrului didactic**. În ce măsură trebuie profesorul să verifice informațiile primite de la colegi înainte de a lua măsuri? Care este echilibrul corect între intervenția imediată și necesitatea de a strânge suficiente date pentru a înțelege situația?

Un alt aspect ține de **formarea competențelor sociale și de comunicare**. Profesorul are oportunitatea de a ajuta elevii să înțeleagă cum se construiesc relațiile sănătoase, ce înseamnă respectul reciproc și cum pot fi depășite conflictele prin dialog. Aceasta ridică întrebarea: în ce măsură este rolul învățătorului să educe elevii în privința abilităților de viață și nu doar în privința conținuturilor curriculare?

Situația scoate în evidență și tema **copiilor cu situații familiale dificile**. Evenimentele traumatizante din familie se reflectă inevitabil în comportamentul școlar. Profesorul poate să ofere sprijin emoțional, dar uneori este nevoie de implicarea psihologului școlar sau a altor specialiști. În același timp, trebuie respectată **viața privată** a elevului și limitele competențelor cadrului didactic.

Integrarea reușită a unui elev nou depinde de capacitatea profesorului de a crea un climat incluziv și empatic, dar și de colaborarea cu colegii, părinții și specialiștii. Cadrul didactic trebuie să fie atât mediator al relațiilor de grup, cât și susținător al copilului aflat într-o perioadă de vulnerabilitate.

Situația 12. Adolescenții cu nevoi speciale lucrează în perechi

Larisa, elevă de 16 ani diagnosticată cu tulburare din spectrul autist, are dificultăți în interacțiunile sociale. Ea exprimă deschis tot ce gândește, fără filtre, și devine vizibil frustrată atunci când colegii nu se comportă conform așteptărilor sale. În aceeași clasă învață David, un elev care are probleme de concentrare și tinde să îi distragă pe ceilalți atunci când nu reușește să se mențină atent la lecție.

Profesoara Elena planifică o activitate amplă de învățare în perechi și trebuie să decidă cu cine să îi asocieze pe Larisa și David.

Ce ați face în locul profesoarei Elena?

1. Nu i-aș trata diferit pe Larisa și David, considerând că astfel de situații de colaborare fac parte din viață. Le-aș permite elevilor să își aleagă singuri partenerii și le-aș cere ulterior să descrie în detaliu modul în care au lucrat împreună și cum și-au împărțit sarcinile.
2. Pentru a evita ca nevoile speciale ale Larisei și ale lui David să devină o povară pentru colegii lor, i-aș pune să lucreze împreună, explicându-le că, în caz de dificultăți, pot solicita sprijinul meu.
3. I-aș asocia pe Larisa și David cu liderii clasei, elevi cunoscuți pentru abilitățile lor de cooperare. Aș anunța că voi evalua nu doar rezultatul final al activității, ci și modul în care fiecare pereche a colaborat.
4. Aș forma perechile prin tragere la sorți, pentru a evita sentimentul de excludere. Înainte de a începe activitatea, le-aș cere elevilor să formuleze pentru partenerii lor nevoile personale, punctele forte și punctele slabe. Ulterior, aș conduce o discuție comună despre cum pot fi sprijinite aceste nevoi în activitatea de echipă.
5. Aș decide eu alcătuirea perechilor, asociindu-i pe Larisa și David cu colegii cu care au cele mai bune relații. În timpul activității, aș petrece timp suplimentar cu aceștia, oferindu-le îndrumare individualizată.

Feedback-ul

Tema principală a acestei situații se referă la **integrarea elevilor cu cerințe educaționale speciale** în activitățile de grup și la impactul pe care îl are alegerea cadrului didactic asupra relațiilor din clasă. Profesorul se confruntă cu o dilemă: să trateze toți elevii în mod egal sau să adapteze organizarea activității în funcție de particularitățile fiecăruia?

Un prim aspect important este **echilibrul dintre echitate și egalitate**. Echitatea presupune oferirea unui sprijin diferențiat elevilor cu nevoi speciale, astfel încât aceștia să aibă șanse reale de reușită. Egalitatea presupune aplicarea acelorași reguli pentru toți, ceea ce poate fi mai ușor pentru profesor, dar riscă să lase în urmă elevii vulnerabili.

O altă întrebare esențială este legată de **responsabilitatea și autonomia elevilor**. Până unde este corect ca profesorul să intervină și să organizeze perechile? Este oportun ca liderii clasei sau elevii mai avansați să preia sarcini suplimentare pentru a-i sprijini pe colegii lor, sau aceasta le impune o povară nejustificată?

De asemenea, situația scoate în evidență importanța **dezvoltării competențelor sociale și de comunicare**. Activitățile în perechi nu sunt doar exerciții pentru învățarea conținuturilor curriculare, ci și contexte pentru exersarea empatiei, colaborării și respectului reciproc.

Profesorul are rolul de a crea un cadru de învățare incluziv, în care toți elevii să se simtă acceptați și valorizați. În același timp, este important ca activitățile să fie concepute astfel încât să stimuleze atât progresul academic, cât și dezvoltarea abilităților sociale ale întregii clase.

Situația 13. Se poate vorbi în clasă și în limba rusă?

Nico, cadru didactic, se confruntă cu un conflict între doi elevi din clasa sa, Ivan și Roman. Ivan refuză din principiu să vorbească în limba română, susținând că are mai multe șanse să își continue studiile în limba rusă. Roman, dimpotrivă, afirmă că, deoarece limba română este limba oficială a statului, toată lumea ar trebui să o folosească în cadrul școlii. Disputa lor devine aprinsă chiar la începutul unei ore.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesorului Nico?

1. Aș susține punctul de vedere al lui Roman și aș explica elevilor că, întrucât limba oficială a Republicii Moldova este limba română, aceasta trebuie folosită în toate activitățile didactice.
2. Aș permite elevilor să comunice între ei atât în limba română, cât și în limba rusă, cu condiția ca vorbitorul să se asigure că interlocutorul înțelege mesajul.
3. Le-aș spune elevilor că, personal, utilizez limba română la ore și i-aș îndemna să lase conflictul deoparte, concentrându-se asupra lecției.
4. Aș supune la vot întrebarea dacă în clasă se poate vorbi și în limba rusă, urmând ca decizia să reflecte voința majorității.
5. După oră, l-aș invita pe Ivan la o discuție individuală. L-aș asculta argumentele, l-aș felicita pentru faptul că se gândește la viitorul său academic și i-aș explica că stăpânirea mai multor limbi reprezintă un avantaj, dar este important să înțeleagă și să respecte contextul în care se folosește fiecare limbă.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații se referă la **identitatea lingvistică și culturală** și la modul în care școala gestionează diversitatea. Utilizarea limbii române ca limbă oficială este o obligație legală și o condiție pentru integrarea elevilor în viața socială și academică. Totuși, libertatea de exprimare și respectarea particularităților elevilor alolingvi reprezintă, la rândul lor, valori importante într-o comunitate educațională incluzivă.

Profesorul se află astfel între două principii: **respectarea regulilor instituționale și sprijinirea autonomiei elevilor**. Impunerea strictă a limbii române poate fi percepută ca rigidă, în timp ce tolerarea limbii materne a elevilor minoritari poate genera tensiuni în rândul celor care văd în română singura limbă legitimă pentru școală.

Un alt aspect vizează **gestionarea conflictelor**. Profesorul trebuie să decidă dacă pune accent pe respectarea unui principiu (utilizarea exclusivă a limbii române) sau pe menținerea unui climat pașnic, prin compromis și mediere. Această alegere devine un model pentru elevi: școala cultivă fermitatea valorilor sau disponibilitatea la dialog și adaptare?

Rolul cadrului didactic este de a transmite elevilor importanța limbii române ca limbă oficială și vehicul al integrării sociale, dar și de a încuraja respectul față de multilingvism ca resursă valoroasă. O abordare echilibrată îi ajută pe elevi să înțeleagă atât valoarea identității naționale, cât și avantajele comunicării în mai multe limbi.

Situația 14. Felicitările personale de la profesoara Tatiana

Învățătoarea Tatiana crede că profesorii ar trebui să fie întotdeauna un exemplu pentru elevi. Un coleg în vârstă, Ion, și-a sărbătorit cea de-a 60-a aniversare și când a ajuns la serviciu a doua zi, miroase a alcool. Învățătoarea Tatiana cere în sala profesorală, în prezența mai multor colegi, ca Ion să nu mai meargă la elevi într-o astfel de stare, altfel va raporta incidentul la Ministerul Educației. Și directorul îi cere lui Ion să meargă acasă.

La sfârșitul anului, profesoara Tatiana scrie o felicitare personală de Anul Nou pentru fiecare coleg și pune scrisorile pe catedrele profesorilor. Când ajunge la serviciu în noul an, observă că multe dintre felicitările sale au fost aruncate la coșul de gunoi.

Învățătoarea Tatiana consideră că profesorii trebuie să fie mereu un exemplu pentru elevi. Într-o zi, colegul ei, Ion, sărbătorește 60 de ani. A doua zi, când vine la școală, miroase a alcool. Tatiana îi spune în cancelarie, în prezența mai multor colegi, că nu ar trebui să intre la ore în această stare și că, dacă situația se repetă, va sesiza Ministerul Educației. Directorul îi cere lui Ion să plece acasă.

La sfârșitul anului, profesoara Tatiana scrie felicitări personalizate de Anul Nou pentru fiecare coleg și le așază pe catedre. Când revine la școală după vacanță, observă că multe dintre mesajele sale au fost aruncate la coșul de gunoi.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Tatiana?

1. Aș scrie la avizierul profesorilor că mă întristează lipsa de politețe a unor colegi, subliniind că, chiar dacă un mesaj nu are semnificație personală pentru cineva, nu este respectuos să fie aruncat ostentativ/demonstrativ.
2. Aș merge la director și i-aș spune că există tensiuni în colectiv, cauzate de faptul că unii colegi sunt încă supărați pe mine după incidentul cu profesorul. Aș solicita conducerii să intervină pentru a clarifica situația.
3. Aș aborda direct colegii despre care bănuiesc că au fost deranjați de atitudinea mea anterioară și i-aș întreba dacă aruncarea felicitărilor a fost un gest de protest.
4. Aș alege un moment când sunt mai mulți colegi în cancelarie și le-aș spune că îmi pare rău dacă am supărat pe cineva cu urările mele. Le-aș promite că nu le voi mai scrie felicitări în viitor celor care nu le apreciază.
5. Aș considera că unii colegi nu m-au iertat pentru atitudinea mea fermă în legătură cu situația lui Ion. Prin urmare, aș decide să nu reacționez la faptul că felicitările au fost aruncate, respectând dreptul fiecăruia de a-și exprima nemulțumirea.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații vizează **colegialitatea și respectul reciproc** în cadrul comunității profesionale. Printre valorile puse în balanță se află **demnitatea, curtoazia și toleranța**.

Comportamentul unor colegi, care au aruncat în mod demonstrativ felicitările Tatianeii, relevă o atitudine pasiv-agresivă ce poate afecta climatul de lucru. Se ridică întrebarea: în ce măsură un cadru didactic ar trebui să tolereze asemenea comportamente sau să le confrunte deschis?

Un alt aspect important este legat de **curajul și fermitatea în susținerea principiilor**. Tatiana a intervenit într-o situație sensibilă pentru a apăra imaginea profesiei și a proteja elevii. Însă gestul ei a generat reacții de respingere din partea colegilor. Aici apare dilema: cum ar trebui tratată o persoană care dă dovadă de responsabilitate și verticalitate, dar care, în urma acestei atitudini, este marginalizată sau ignorată de colectiv?

De asemenea, situația subliniază importanța **toleranței și a comunicării eficiente**. Într-un colectiv divers, pot exista opinii și reacții diferite, însă menținerea respectului reciproc este esențială pentru buna funcționare a echipei. Profesorii au nevoie de un climat colegial bazat pe sprijin și dialog, nu pe sancționări indirecte și gesturi de respingere.

Într-o comunitate educațională sănătoasă, cadrele didactice ar trebui să cultive **respectul, încrederea și solidaritatea**. Chiar și atunci când există opinii diferite sau tensiuni, comunicarea deschisă și corectă rămâne calea de a depăși conflictele și de a păstra un climat profesional demn și constructiv.

Situația 15. Chestiune despre Transnistria în cadrul orei de educație pentru societate

Profesoara Viorica intenționează să abordeze tema **Transnistriei** la o lecție de **Educație pentru societate** cu elevii clasei a IX-a. Un coleg îi sugerează să organizeze o dezbatere: o parte dintre elevi să caute argumente pentru încetarea separatismului transnistrean, iar alții să pregătească argumente în favoarea renunțării la această regiune din partea Republicii Moldova.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Viorica?

1. Aș considera că **unitatea teritorială** este fundamentală pentru statul moldovenesc, iar o dezbatere de acest tip ar putea mai degrabă să creeze confuzie. Aș explica elevilor contextul geopolitic și modul în care Rusia utilizează regiunea transnistreană pentru a exercita presiuni asupra Republicii Moldova.
2. Nu aș organiza dezbateră, dar aș prezenta elevilor contextul istoric și politic al separatismului transnistrean într-o manieră obiectivă. Aș pune accent pe legăturile dintre situația din Transnistria și conflictul armat dintre Rusia și Ucraina, invitând elevii să formuleze întrebări.
3. Aș aborda subiectul pe scurt, având în vedere că este o temă politică complexă, dificil de înțeles pentru adolescenți.
4. Aș organiza totuși dezbateră, considerând-o o metodă prin care elevii își pot exprima opiniile, își pot testa gândirea critică și pot formula întrebări. Aceasta mi-ar oferi și mie ocazia de a înțelege nivelul lor de cunoștințe și percepții.
5. Aș începe lecția întrebându-i pe elevi ce știu deja despre Transnistria și ce anume i-ar interesa să afle. Pe baza răspunsurilor lor, aș construi lecția, pentru a fi cât mai relevantă și atractivă.

Feedback-ul

*Tema centrală a acestei situații este **comunicarea cu elevii pe teme politice și istorice complexe.***

Abordarea subiectului Transnistriei presupune echilibru între respectarea adevărului istoric, sensibilitatea față de opiniile diverse și cultivarea gândirii critice. Profesorul trebuie să decidă dacă să transmită o perspectivă mai degrabă oficială, axată pe unitatea teritorială și pe politica externă a statului, sau să deschidă spațiu pentru dezbateri și reflecție liberă.

*Un aspect esențial este legat de **libertatea de opinie a elevilor** și de modul în care aceasta poate fi valorificată la clasă. Dezbateri este o metodă utilă pentru a stimula implicarea, dar ea poate genera și confuzie sau polarizare. Prin urmare, profesorul trebuie să stabilească clar regulile dialogului, să ghideze discuția și să asigure respect reciproc între participanți.*

*De asemenea, situația ridică întrebarea despre **rolul educației pentru societate**: este menirea acestei discipline să transmită elevilor narațiunile oficiale care consolidează identitatea națională sau să îi ajute să analizeze critic informațiile, să compare sursele și să înțeleagă complexitatea realităților istorico-politice?*

*Un alt punct de reflecție privește **relația școlii cu istoria recentă și cu politica externă**. Este școala chemată să susțină discursul oficial al statului sau să devină un spațiu de dezbateri deschis, în care elevii învață să formuleze opinii argumentate, chiar dacă acestea nu coincid cu pozițiile oficiale?*

Profesorul de Educație pentru societate are un rol esențial în a crea un cadru sigur și echilibrat pentru discutarea temelor sensibile. În loc să evite subiectele dificile, el poate transforma aceste momente în oportunități de învățare democratică, dezvoltând la elevi gândirea critică, capacitatea de argumentare și respectul față de opinii diverse.

Situația 16. Prezentarea pozitivă unui partid politic la oră

În timpul unei activități didactice, profesoara Olga vorbește cu elevii despre promisiunile unui partid politic, prezentându-le drept exemplu pozitiv și ca dovadă că politica poate aduce schimbări benefice pentru societate. Elevii, adolescenți, rămân tăcuți și nu comentează în clasă, însă seara le povestesc părinților ce au auzit.

A doua zi, părinții din două familii vin la școală, nemulțumiți de ceea ce consideră a fi propagandă politică. Ei îi spun profesoarei Olga că asemenea afirmații sunt inacceptabile în contextul educațional și îi cer explicații.

Ce ați răspunde părinții dacă ați fi în locul profesoarei Olga?

1. Le-aș răspunde părinților că fiecare cetățean, inclusiv profesorii, are dreptul la opinie politică și libertatea de a o exprima. Aș adăuga că recunosc și respect faptul că elevii și părinții pot avea opinii politice diferite
2. Le-aș spune părinților că mă bucur că elevii au fost atenți și au sesizat aprecierea mea față de un partid. Totodată, le-aș exprima nedumerirea că aceștia nu au avut curajul să discute deschis în clasă. Le-aș sugera părinților să își încurajeze copiii să participe activ și sincer la asemenea discuții.
3. Le-aș explica părinților că, nefiind prezenți în clasă, nu pot ști exact contextul. Le-aș atrage atenția că percepțiile elevilor pot fi diferite și că situația ar putea fi interpretată eronat.
4. Aș recunoaște în fața părinților că am greșit exprimându-mi preferințele politice în clasă și le-aș confirma că școala trebuie să rămână un spațiu neutru din punct de vedere politic.
5. Le-aș asculta cu atenție pe părinți pentru a înțelege mai bine preocupările lor. Le-aș arăta că le respect îngrijorările și le-aș explica faptul că ceea ce s-a întâmplat poate părea mai important pentru elevi decât a fost în realitate.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este relația dintre educație și politică și modul în care cadrele didactice gestionează exprimarea opiniilor personale în spațiul școlar. Într-un stat democratic, libertatea de gândire și de exprimare este un drept fundamental, dar școala are obligația să rămână un spațiu neutru din punct de vedere politic.

O primă dilemă este legată de rolul profesorului ca model. Elevii pot interpreta afirmațiile cadrului didactic ca directive, nu doar ca opinii personale. De aceea, este important ca profesorii să facă distincția între educația civică activă – care presupune discutarea pluralității de idei politice – și promovarea preferințelor proprii, care poate fi percepută ca formă de propagandă.

Un alt aspect se referă la încrederea dintre școală și familie. Părinții au reacționat critic pentru că au perceput discursul ca pe o influență politică asupra copiilor. Astfel, situația arată cât de necesar este ca profesorii să mențină un cadru echilibrat, în care elevii sunt încurajați să își formeze propriile opinii, pe baza unei înțelegeri critice a contextului.

Profesorul are responsabilitatea de a cultiva la elevi interesul pentru viața democratică și gândirea critică, fără a transmite mesaje partizane. Școala trebuie să fie un spațiu al pluralismului și neutralității, unde elevii învață să analizeze diferite perspective și să decidă singuri ce valori politice îi reprezintă.

Situația 17. Utilizarea inteligenței artificiale pentru rezolvarea temelor de casă

La o oră de limba română, profesoara Elena observă că mai mulți elevi din clasa a VII-a și-au făcut temele folosind aplicații de inteligență artificială, fără implicare personală. Ea constată acest lucru deoarece răspunsurile elevilor seamănă între ele, deși sunt formulate ușor diferit. Pentru a verifica bănuiala, profesoara introduce cerințele temei în ChatGPT și descoperă că multe dintre răspunsuri coincid aproape integral cu lucrările primite.

Anterior, Elena le-a explicat elevilor că, dacă utilizează inteligența artificială, trebuie să menționeze în mod clar modul în care au folosit-o. Cu toate acestea, niciun elev nu a făcut o asemenea precizare.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Elena?

1. Aș discuta deschis cu elevii și le-aș oferi șansa să spună sincer cum au folosit inteligența artificială. Dacă nu sunt corecți, le-aș acorda calificative nesatisfăcătoare și le-aș solicita să refacă tema, de data aceasta pe hârtie și în clasă.
2. Pentru că nu pot dovedi cu certitudine cât și cum au folosit aplicațiile, i-aș întreba pe elevii suspectați două întrebări din temă. Dacă nu reușesc să răspundă, ar primi nota nesatisfăcătoare și ar fi considerați că au copiat.
3. Le-aș atrage atenția elevilor că, folosind AI în loc să gândească singuri, riscă să nu facă față la examene. Totuși, aș lăsa această responsabilitate pe seama lor.
4. Le-aș spune elevilor că mă simt dezamăgită pentru că au încercat să mă inducă în eroare, dar aș sublinia că utilizarea judicioasă a inteligenței artificiale este o competență importantă. I-aș încuraja să o folosească responsabil, fără a ascunde acest fapt.
5. Aș lua câteva lucrări și le-aș analiza împreună cu elevii în clasă, arătându-le asemănările cu textele generate de AI. Le-aș explica pentru ce poate fi utilă și pentru ce nu ar trebui folosită inteligența artificială. Aș acorda un nou termen pentru temă, oferindu-le posibilitatea de a o rescrie în mod corect.

Feedback-ul

*Tema principală a acestei situații este **onestitatea academică** și modul în care utilizarea inteligenței artificiale influențează procesul educațional. Elevii au recurs la AI pentru a obține rezultate rapide, dar fără implicare personală, ceea ce ridică întrebări despre responsabilitate, corectitudine și valoarea reală a învățării.*

*Un prim aspect vizează **plagiatul și fraudă școlară**. La fel cum copierea din surse tipărite sau de pe internet este considerată lipsă de integritate, și folosirea AI fără menționarea acestui fapt reprezintă o formă de înșelare. Profesorul trebuie să decidă în ce măsură pedepsește comportamentul sau îl transformă într-o lecție de învățare.*

*Un al doilea aspect ține de **educația digitală**. Inteligența artificială nu ar trebui privită doar ca o amenințare, ci și ca un instrument pe care elevii trebuie să învețe să îl folosească responsabil. Școala are misiunea de a-i învăța pe copii cum să integreze tehnologiile noi în procesul de învățare, păstrând în același timp gândirea critică și originalitatea.*

*De asemenea, situația ridică întrebarea: **care este rolul regulilor și al sancțiunilor**? Este necesar ca elevii să fie descurajați de la utilizarea incorectă a AI prin note mici și pedepse, sau este mai util să fie ghidați către o folosire etică și transparentă?*

*Profesorul are responsabilitatea de a transforma această situație într-o oportunitate de învățare despre integritate, responsabilitate și utilizarea corectă a noilor tehnologii. În loc să fie doar un prilej de sancționare, momentul poate deveni o lecție practică de **competență digitală și etică în educație**.*

Situația 18. Postul unui profesor a fost desființat, iar al altuia a fost păstrat

La sfârșitul anului de studii, directorul unei școli decide desființarea postului de istorie ocupat de profesorul Mihai. Motivația oficială este scăderea numărului de elevi și faptul că nu există suficientă încărcătură didactică pentru doi profesori de istorie. Totodată, directorul apreciază metodele colegului Dumitru, care își încurajează elevii să învețe istoria prin activități de cercetare – cum ar fi citirea ziarelor vechi sau colectarea de amintiri de la persoane vârstnice, pe care apoi le analizează critic la clasă.

Profesorul Mihai consideră însă că postul său a fost desființat din alte motive, susținând că directorul îl favorizează pe Dumitru, mai popular printre elevi. El afirmă că, deși metoda acestuia este atractivă, elevii nu reușesc să stăpânească nici măcar cunoștințele istorice de bază.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesorului Dumitru?

1. I-aș cere profesorului Mihai să înceteze comentariile referitoare la modul meu de predare. Aș sublinia că deciziile legate de contractele cadrelor didactice țin de director și nu trebuie discutate cu părinții.
2. I-aș propune directorului să organizeze o seară de discuții cu elevii și părinții pe tema „De ce învățăm istorie?”. Aș recomanda ca tema să fie aleasă împreună cu elevii, astfel încât aceștia să își exprime deschis opiniile despre metodele de predare care li se potrivesc.
3. Nu aș interveni în niciun fel, considerând că problema ține exclusiv de relația dintre director și Mihai.
4. I-aș spune colegului Mihai că îl respect ca profesionist și că fiecare dintre noi are propriile puncte forte și limite. Faptul că avem abordări diferite nu înseamnă că unul predă mai bine decât celălalt.
5. Aș comunica deschis cu părinții și colegii, invitându-i să asiste la lecțiile mele dacă doresc, pentru a vedea direct modul în care lucrez și pentru a înțelege obiectivele metodei mele de predare.

Feedback-ul

*Tema centrală a acestei situații este **scopul predării istoriei** și modul în care diferitele abordări didactice contribuie la formarea elevilor. Este mai important ca aceștia să memoreze fapte istorice și date exacte sau să dobândească abilități de analiză critică a surselor și competențe de cercetare? Alegerea metodei determină nu doar cunoștințele acumulate, ci și tipul de gândire istorică pe care îl dezvoltă elevii.*

*Un alt aspect important privește **implicarea elevilor în procesul de învățare**. Ar trebui ei să aibă un cuvânt de spus în privința metodelor și conținuturilor de studiu? Participarea lor poate crește motivația și relevanța învățării, dar poate genera și controverse atunci când părinții sau profesorii au așteptări diferite.*

*Situația scoate în evidență și tema **transparenței și responsabilității conducerii școlii**. Deciziile privind personalul didactic trebuie să fie motivate clar, pentru a evita suspiciunile de favoritism. Totuși, există și limite – uneori directorul nu poate oferi detalii publice despre toate aspectele, mai ales când deciziile privesc situații sensibile sau personale.*

*În plus, situația ridică întrebarea despre **colegialitate și respect profesional**. Cum ar trebui să se raporteze profesorii unii la alții atunci când au stiluri diferite de predare sau când apar tensiuni legate de popularitate și eficiență?*

Gestionarea acestor situații necesită echilibru între respectul reciproc al cadrelor didactice, transparența deciziilor conducerii și interesul elevilor. Predarea istoriei rămâne un domeniu unde pluralitatea metodelor poate fi o resursă, atâta timp cât obiectivul final este o înțelegere solidă și critică a trecutului.

Situația 19. Bullying-ul în școală

Ana, elevă timidă și retrasă din clasa a VI-a, devine ținta unor comportamente de excludere din partea colegilor. Un grup de elevi încep să o ironizeze, numind-o „țărăncuță”, și să facă glume pe seama hainelor ei modeste. În pauze, Ana este evitată, iar pe telefon și pe rețelele sociale primește mesaje jignitoare și imagini care o ridiculizează.

Diriginta clasei, profesoara Sofia, observă schimbarea de comportament a Anei și o întreabă într-o zi ce o frământă. Ana îi povestește tot și îi arată câteva dintre mesajele ofensatoare primite. Părinții fetei muncesc peste hotare și nu pot interveni, iar bunicii, cu care Ana locuiește, nu știu cum să gestioneze problema și cum să o sprijine emoțional.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Sofia?

1. Aș chema la școală părinții elevilor care au trimis mesajele jignitoare și le-aș explica faptul că acest comportament este inacceptabil. Aș stabili consecințe clare dacă situația se repetă și aș implica și conducerea școlii.
2. Aș discuta situația cu directorul și colegii, pentru a elabora împreună un plan de **toleranță zero față de bullying** în întreaga școală. Consider că este o problemă gravă care necesită implicarea întregului corp profesoral.
3. Aș solicita imediat sprijinul psihologului școlar, recunoscând că fenomenul depășește competențele mele de cadru didactic. Împreună cu specialistul, aș oferi Anei suport emoțional și strategii de coping.
4. Aș organiza o activitate educativă cu întreaga clasă pe tema bullying-ului și a siguranței online, discutând consecințele asupra victimei și responsabilitatea colectivă de a preveni asemenea situații.
5. Aș încerca să consolidez sprijinul pentru Ana, oferindu-i încredere și ocazii de afirmare în clasă, pentru a-și recăpăta stima de sine și sentimentul de apartenență la grup.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este bullying-ul și cyberbullying-ul – forme grave de violență emoțională și socială care pot afecta profund dezvoltarea copilului. Școala are responsabilitatea de a interveni prompt și ferm, asigurându-se că fiecare elev se simte în siguranță și respectat.

Un prim aspect privește responsabilitatea instituțională. Bullying-ul nu este doar o problemă a victimei și a agresorului, ci a întregii comunități școlare. Cadrele didactice, directorul și consilierul școlar trebuie să colaboreze pentru a elabora politici clare de prevenire și sancționare, comunicând constant și cu părinții.

Un al doilea aspect este sprijinul emoțional al victimei. Aceasta are nevoie de încredere și suport, pentru a nu rămâne izolată și pentru a-și recăpăta stima de sine. În același timp, clasa trebuie educată în spiritul empatiei, al respectului reciproc și al solidarității.

Situația ridică și întrebarea despre rolul părinților și al familiei. Atunci când părinții sunt plecați, responsabilitatea de protecție revine bunicilor și școlii, care trebuie să colaboreze strâns pentru a compensa lipsa suportului parental direct.

Bullying-ul nu poate fi tolerat sub nicio formă. Profesorii și întreaga comunitate educațională au obligația de a crea un mediu sigur și incluziv, bazat pe respect și responsabilitate colectivă. Intervențiile trebuie să combine sancțiunile clare pentru comportamentele abuzive cu sprijinul oferit victimelor și cu educația întregului grup în spiritul empatiei și al toleranței.

Situația 20. Recunoștința așteptată

Vasile, cadru didactic într-o școală din mediul rural, organizează o excursie cu ghid într-o pădure protejată pentru clasa de absolvenți. Ghidul este prietenul și fostul său coleg de facultate. Activitatea este o reușită, elevii se simt bine și apreciază experiența.

După o săptămână, Vasile îi solicită profesoarei Simona permisiunea de a se adresa elevilor la începutul unei ore de Limba română. Aceasta acceptă. Vasile intră în clasă și le spune elevilor că este dezamăgit de faptul că nu și-au exprimat recunoștința pentru excursia organizată. El menționează că nu a auzit niciun cuvânt de mulțumire nici pentru el, nici pentru ghid, deși au depus mult efort pentru ca activitatea să fie posibilă.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Simona?

1. După ce profesorul Vasile își va încheia discursul, aș interveni spunând că merită să discutăm despre recunoștință, dar că am o opinie diferită: atunci când fac ceva bun pentru elevii mei, nu aștept neapărat mulțumiri.
2. După încheierea intervenției profesorului Vasile, le-aș spune elevilor că **recunoștința și capacitatea de a o exprima** sunt valori importante, care ne ajută să observăm lucrurile pozitive din viața de zi cu zi și să apreciem eforturile celor din jur.
3. Nu aș interveni în niciun fel, considerând că este o chestiune ce ține de relația dintre profesorul Vasile și elevii săi. Mi-aș continua lecția după ce acesta părăsește clasa.
4. L-aș întreba pe profesorul Vasile dacă nu cumva elevii par nerecunoscători doar pentru că nu știu întotdeauna cum să își exprime aprecierea. Apoi le-aș propune elevilor să ridice mâna dacă s-au bucurat de excursia organizată, ca formă minimă de recunoaștere a efortului depus.
5. După plecarea profesorului Vasile, le-aș spune elevilor că regret dacă acesta s-a simțit dezamăgit. Le-aș aminti că, dacă excursia le-a adus bucurie, înseamnă că recunoștința lor a existat, chiar dacă nu a fost exprimată. Ulterior, aș invita clasa să formuleze împreună o mulțumire adecvată pentru profesorul Vasile.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este recunoștința ca valoare educațională și socială. Profesorul Vasile așteaptă o formă explicită de mulțumire din partea elevilor, ceea ce ridică întrebarea: trebuie recunoștința cerută sau ea ar trebui să apară în mod natural?

*Un prim aspect privește **educația pentru valori**. Recunoștința nu este doar o expresie de politețe, ci o competență socială care se formează și se cultivă la școală. Elevii pot învăța să își exprime aprecierea față de eforturile altora, dar acest lucru se face prin exercițiu și modele pozitive, nu prin reproșuri.*

Un alt element ține de așteptările profesorului. Cadrele didactice, prin munca lor, adesea nu primesc recunoaștere imediată sau explicită din partea elevilor. Întrebarea este dacă satisfacția unui profesor ar trebui să depindă de reacțiile vizibile ale elevilor sau de impactul pe termen lung al activităților desfășurate.

Situația mai scoate în evidență și rolul cadrului didactic mediator (în această situație, profesoara Simona). Ea trebuie să decidă cum să gestioneze situația pentru a proteja atât demnitatea profesorului Vasile, cât și a elevilor. Trebuie găsit un echilibru între încurajarea exprimării recunoștinței și evitarea presiunii asupra copiilor.

Recunoștința este o valoare ce trebuie cultivată treptat, prin dialog, reflecție și exemple. Profesorii au rolul de a modela acest comportament, dar fără a-l impune. Într-o comunitate educațională sănătoasă, recunoștința devine o expresie naturală a respectului reciproc, nu o obligație.

Situația 21. Abuzul asupra copiilor

Valentina, profesoară la clasa a V-a, este invitată de medicul școlii pentru a discuta despre elevul Paul. Medicul îi spune că băiatul vine frecvent cu vânătăi pe corp. Întrebat, Paul afirmă că a căzut de pe bicicletă, însă nu este pentru prima dată când se prezintă la școală cu astfel de semne.

Paul este un copil vioi, impulsiv, plin de energie, dar uneori se ceartă cu colegii săi. Într-o discuție mai amplă cu Valentina, mama lui Paul recunoaște, cu teamă și rușine, că tatăl copilului are un temperament coleric și, uneori, îl pedepsește fizic. Ea roagă profesoara să nu spună nimănui, de frică să nu agraveze situația. Totodată, subliniază că tatăl este în rest grijuliu, se implică în viața de familie, petrece timp cu Paul și se ocupă de educația lui, dar uneori își pierde controlul.

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Valentina?

1. I-aș spune mamei că nu pot face promisiunea de a păstra tăcerea. Cel mai important este protejarea copilului. Prin urmare, aș informa serviciile de protecție a copilului despre situația de abuz.
2. I-aș explica mamei că este necesar să raportez cazul psihologului școlii, care are competențele necesare pentru a decide pașii următori. Profesorii lui Paul trebuie să fie informați, întrucât comportamentul său poate fi influențat de climatul familial.
3. Nu aș interveni direct în viața privată a familiei, dar i-aș spune mamei că este responsabilitatea ei să își protejeze copilul. I-aș recomanda să solicite sprijin și consiliere de la specialiști pentru a preveni abuzurile.
4. Aș sugera mamei că, dacă promite să colaboreze cu soțul și să accepte consiliere de familie, voi păstra deocamdată discreția. Totuși, dacă Paul va apărea din nou cu vânătăi suspecte, voi fi obligată să intervin și să raportez situația.
5. I-aș spune mamei că îi înțeleg rușinea și dorința de a-și proteja familia. Aș încerca să o implic într-un plan de sprijin, întrebând-o: „Ce putem face împreună pentru a-l proteja pe Paul de episoadele de agresivitate ale tatălui său?”

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este protecția copilului împotriva abuzului și responsabilitatea cadrului didactic atunci când identifică semne ale unei situații de risc. Profesorul se află între două valori importante: respectarea confidențialității și protejarea vieții private a familiei, pe de o parte, și siguranța copilului, pe de altă parte.

Un prim aspect este legat de obligația legală și morală de raportare. În Republica Moldova, orice suspiciune de abuz asupra copilului trebuie comunicată către serviciile de protecție a copilului sau către pedagogul social al instituției. În acest sens, cadrul didactic nu poate rămâne pasiv sau să se limiteze doar la promisiuni față de familie.

Un al doilea aspect ține de sprijinirea mamei. Rușinea și teama de consecințe o fac să ezite în a cere ajutor. Profesorul poate avea un rol esențial în a o încuraja să colaboreze cu specialiștii și să înțeleagă că protecția copilului este prioritatea absolută.

De asemenea, situația evidențiază importanța colaborării multidisciplinare. Situațiile de abuz nu pot fi rezolvate exclusiv de profesor; ele necesită intervenția medicului, a psihologului școlar și a autorităților de protecție a copilului.

În asemenea contexte, cadrul didactic are datoria de a pune pe primul loc interesul superior al copilului. Protejarea elevului împotriva abuzului fizic și emoțional este mai importantă decât păstrarea discreției față de familie. Totodată, profesorul poate sprijini familia prin dialog și empatie, dar nu poate abdica de la responsabilitatea de a raporta și de a colabora cu instituțiile abilitate.

Situația 22. Criticarea unui profesor nedrept

Profesorul Petru este cunoscut ca o personalitate carismatică și un pedagog apreciat, predă la clasa a IX-a. Are un grup de elevi cu care socializează frecvent și în afara școlii, ascultându-le problemele și discutând cu ei într-un cadru informal. Pentru unii, a devenit un mentor și chiar o figură paternă, iar mai mulți părinți și-au exprimat deschis recunoștința pentru implicarea lui.

Totuși, în clasă există și un grup mic de elevi care nu se numără printre favoriții săi. În privința acestora, Petru face glume și remarci tăioase, uneori în fața colegilor. Profesoara Ana încearcă să discute cu alți colegi despre faptul că profesorul Petru ar manifesta comportamente de manipulare, dar primește răspunsul: „Așa este profesorul Petru, dacă nu-ți place, nu băga de seamă.”

Într-o zi, Ana o găsește pe Marina, o elevă din clasa lui Petru, plângând pe coridor. După mai multe insistențe, fata mărturisește că, pentru că tatăl ei locuiește în Transnistria, profesorul i-a făcut în repetate rânduri aluzii că ar fi „putinistă”. În acea zi, i-a spus în fața clasei: „Nici măcar nu-ți voi cere părerea, știu eu ce gen ești!”

Ce ați face dacă ați fi în locul profesoarei Ana?

1. Aș merge împreună cu Marina la director și i-aș explica situația, subliniind că profesorul Petru a umilit-o în fața clasei. Directorul trebuie să intervină, deoarece umilirea elevilor este inacceptabilă.
2. Aș aduce cazul la următoarea ședință a consiliului profesoral, în prezența lui Petru și a colegilor, pentru a discuta comportamentul său și pentru a insista asupra necesității unui mecanism clar de protecție a elevilor împotriva situațiilor de umilire.
3. I-aș spune Marinei că îi înțeleg situația, dar că, întrucât nimeni nu dorește să critice un profesor popular, nu am suficient sprijin. Totuși, dacă nu găsește altă soluție, i-aș recomanda să depună o plângere la Ministerul Educației.
4. I-aș propune lui Petru și Marinei o discuție în trei, în care să clarificăm incidentul. M-aș oferi să fiu moderator și mediator neutru, pentru a facilita un dialog constructiv.
5. Aș încerca să o liniștesc pe Marina, asigurând-o că nu a greșit cu nimic și că profesorul a procedat inadecvat. I-aș promite că o voi sprijini și că, atunci când se va simți pregătită, o voi însoți la profesorul Petru pentru a-i exprima direct cât de mult a rănit-o acest tip de remarcă.

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este abuzul emoțional și discriminarea în mediul școlar, exercitate de către un profesor asupra unui elev. Deși profesorul Petru este popular și apreciat de mulți elevi și părinți, comportamentul său față de unii copii ridică probleme serioase de etică profesională și protecție a demnității elevului.

Un prim aspect se referă la echitatea și tratamentul egal al elevilor. Profesorul are obligația de a respecta drepturile fiecărui copil, indiferent de statutul familial, etnie, opinii sau situație personală. Favorizarea unui grup și marginalizarea altuia contravin principiilor educației incluzive și creează un climat ostil în clasă.

Un al doilea aspect vizează responsabilitatea colegială. Profesoara Ana se află într-o dilemă: să intervină pentru a apăra demnitatea unei eleve, riscând să intre în conflict cu un profesor influent și apreciat, sau să rămână neutră, perpetuând astfel nedreptatea. Aceasta ridică întrebarea: până unde merge solidaritatea profesională și unde începe datoria de a proteja elevii?

Situația evidențiază și importanța mecanismelor instituționale de protecție. Elevii trebuie să știe că au la dispoziție proceduri clare prin care pot raporta umilirea sau abuzul, iar profesorii au obligația să sesizeze conducerea sau autoritățile competente.

Popularitatea și calitățile pedagogice ale unui cadru didactic nu pot justifica comportamentele abuzive sau discriminatorii. Rolul profesorilor și al instituției este de a apăra în primul rând demnitatea și siguranța elevilor. Într-o comunitate educațională sănătoasă, respectul și sprijinul acordat copilului trebuie să primeze față de loialitățile colegiale.

Situații analizate din perspectivă dublă

Într-o situație în care trebuie să se ia o hotărâre dificilă din punct de vedere moral, unul dintre aspectele care trebuie luate în considerare este măsura în care persoana care ia acea decizie este capabilă să se pună în locul celuilalt, anume să-și imagineze situația din perspectiva celeilalte părți. A te pune în pielea altcuiva poate fi un lucru anevoios, pentru că unele informații lipsesc, iar persoana care ia decizia poate omite să întrebe despre elementele lipsă. Următoarele situații sunt prezentate din perspectiva a două personaje diferite din poveste.

Dat fiind că materialul prezent este un instrument de dezvoltare destinat profesorilor, prima poveste este prezentată din perspectiva profesorului, în timp ce cea de-a doua poveste este spusă din perspectiva elevului sau a părintelui acestuia. În aceste povești pot apărea și alte personaje, iar povestea poate fi prezentată și din punctul lor de vedere. Perspectiva aleasă este doar una dintre multe altele posibile. Situația descrisă din altă perspectivă decurge din situația inițială și presupune uneori că profesorul a făcut o anumită alegere, fiind urmată de reacția unui alt participant, fie el elev sau părinte.

Trebuie să alegeți ce decizii ați lua în locul acestei persoane, ținând cont de faptul că personajul știe doar ceea ce este scris în text. După ce ați discutat povestea din perspectiva celor două personaje și ați selectat comportamentul pe care-l considerați de cuviință ca fiind cel mai bun, merită adus în discuție și factorii care ne împiedică adesea să luăm o decizie morală. Uneori, nici măcar nu cunoaștem explicația uneia dintre părți care a decis pentru un comportament anume.

Pe baza acestor trei povești se poate crea un alt profil „Avatar”.

Situația nr. 23 A. O ședință cu părinți și elevi, în care un elev îl jignește pe celălalt. Perspectiva profesorului.

Profesoara Elena i-a invitat pe părinți și elevi la o ședință pentru a discuta despre excursia în capitală ce va avea loc la sfârșitul anului școlar. Dintr-o dată, elevul Timur se ridică și spune că nu va merge cu Cătălina, pentru că ea este grasă și lentă, iar toți participanții la excursie vor trebui să o aștepte tot timpul.

Ce ați face în locul profesoarei Elena?

1. M-aș întoarce către Timur și i-aș spune că a jignit-o pe Catalina, iar dacă el nu-și cere scuze de la Cătălina, nu văd nicio posibilitate pentru ca el să participe la excursie.
2. Menționez că felul în care Timur se comportă este cu totul nepotrivit. Îl întreb pe Timur legat de felul în care s-ar putea rezolva acest lucru, astfel încât Cătălina să se simtă bine.
3. Nu sunt sigur(ă) de urmările cazului în care, dacă aș da mai multă atenție situației, aș supăra-o și mai mult pe Cătălina, motiv pentru care îl ignor pe Timur și continui ședința.
4. Aș spune că felul în care Timur s-a comportat față de Cătălina trebuie discutat separat și i-aș ruga pe Cătălina, Timur și pe părinții lor să rămână după ședință, pentru a discuta despre această chestiune.
5. M-aș vedea cu Cătălina și i-aș spune că e o persoană cu un caracter minunat și că nu contează cât de rapidă sau lentă e. Aș spune că voi sta cu Cătălina în tot timpul excursiei, astfel toți elevii vor trebui să o aștepte pe profesoară.

Situația 23 B. Ședință cu părinții și copiii, în care un elev jignește alt elev. Punctul de vedere al părintelui.

Tatăl Cătălinei, Vasile, participă la ședința cu părinții și elevii pentru a planifica excursia în capitală de la sfârșitul anului școlar. El știe că fiica lui așteaptă cu nerăbdare excursia cu clasa. În mijlocul ședinței, un coleg de clasă al Cătălinei, Timur, se ridică brusc și anunță în fața tuturor că el, Timur, nu vrea să meargă în excursie cu Cătălina pentru că ea ar fi grasă și lentă, fiind obligat să o aștepte tot timpul în timpul tuturor excursiilor cu clasa. Profesoara se înroșește și se simte stânjenită, dar încearcă să ignore remarca și să continue. Catalina începe să plângă. Părinții lui Timur tac mâlc.

Ce ați face în locul tatălui Cătălinei?

1. M-aș ridica și aș spune că dacă lui Timur nu-i place un elev, ar fi cazul ca Timur să nu vină în această excursie.
2. Aș cere cuvântul și aș întreba-o atât pe profesoară, cât și pe părinți, dacă un singur copil din această clasă chiar poate insulta altul fără să fie urmări. Chiar sunt de acord părinții ca propriii lor copii să fie insultați? Făptașul ar trebui să fie totuși pedepsit?
3. Aș consola-o pe Cătălina, promițându-i că voi vorbi cu profesoara după ședință și o voi întreba dacă va avea grijă ca Timur să nu o mai necăjească în excursii și să explice cum ar reuși să facă acest lucru.
4. Mă ridic și spun că, din păcate, Cătălina aude adesea comentarii răutăcioase de acest fel, din cauza cărora îi vine greu să meargă la școală. Apoi, mă asigur că părinții lui Timur nu doresc ca astfel de situații să se mai întâmple, urmăresc să găsim o rezolvare după terminarea ședinței.
5. M-aș ridica, aș lua cuvântul și aș spune că, având în vedere că ceilalți părinți nu pot să asigure o excursie interesantă și sigură pentru Cătălina mea, voi merge cu ea și mă voi asigura că Timur nu o va necăji pe fata mea.

Feedback-ul

Temele centrale ale acestei situații sunt demnitatea umană, jignirea, empatia, responsabilitatea profesorului, a elevilor și a părinților. Întrebarea principală este cine și cum ar trebui să reacționeze la ceea ce tocmai s-a întâmplat sau cine ar trebui să-și asume responsabilitatea atunci când un elev umilește demnitatea umană a altui elev? Ar trebui ca acest lucru să se facă de pe loc și de față cu toată lumea sau mai degrabă între patru ochi, alocând timp pentru a discuta despre valori și empatie?

A doua întrebare importantă este legată de curajul de a interveni, îndeosebi în cel de-a doua situație, în care tatăl s-a trezit într-o situație în care nimeni nu și-a asumat responsabilitatea de a-i apăra fiica și crede că, dacă nu răspunde într-un fel sau altul, copilul său va rămâne fără apărare.

Este un lucru îndreptățit ca să se pună această responsabilitate pe umerii părintelui?

Este important să înțelegem că această situație poate fi dificilă din punct de vedere emoțional și pentru tată, dat fiind că insultele îl afectează foarte puternic.

Fără îndoială, profesorul poate interveni într-un mod imparțial. De asemenea, trebuie să se țină seama că, în realitate, părinții pot să nu aibă trăsăturile de caracter sau abilitățile sociale necesare pentru a face față situației fără a provoca un prejudiciu suplimentar.

A treia întrebare se referă la **stabilirea unui set de valori și principii generale comune și al unui tipar de comportament acceptabil**. S-a stabilit în clasă că insultele sunt de neacceptat? Care ar fi reacția potrivită în față unei insulte în situația de față? Ar trebui ca fiecare abatere să fie discutată și dacă e cazul, să fie pedepsită?

Situația 24 A. Un test la care un elev are o notă proastă poate fi susținut repetat? Punctul de vedere al pedagogului.

Violeta este o profesoară de matematică într-o clasă de a VII-a. Elena este o elevă conștiincioasă care învață bine la majoritatea materiilor, dar care are dificultăți în ceea ce privește matematica. După ora de curs, ea o roagă pe profesoara ei să nu-i treacă nota în catalog, spunându-i următoarele: „Vă rog să nu-mi treceți nota aceasta în catalog. Promit că voi învăța mai mult și voi repeta testul! Trebuie să iau nota 9!”

Ce ați face în locul profesoarei Violeta?

1. I-aș spune Elenei că nu poate să repete testul din cauza regulilor de notare. Se pot repeta doar lucrările complet nesatisfăcătoare.
2. Aș dori ca toți elevii să se străduiască să învețe mai multă matematică. Drept urmare, voi spune întregii clase că, cine dorește, poate să repete testul și va fi luată în considerare cea mai mare dintre cele două note.
3. I-aș pune Elenei câteva întrebări pe loc: în cazul în care răspunde corect, va primi nota 9, iar dacă nu, nota rămâne aceeași.
4. Dacă îi permit Elenei să repete testul, și ceilalți vor dori același lucru. De aceea, îi voi spune Elenei că, dacă fac o excepție pentru ea, va fi nedrept față de ceilalți elevi, iar ei vor ajunge să o trateze cu ostilitate.
5. Îi voi permite Elenei să repete testul: eșecul o dezamăgește mult prea mult.

Situația 24 B. Testul cu rezultat slab poate fi susținut repetat? Punctul de vedere al elevului.

Elena este o elevă din clasa a VII-a, care se pregătește din răzputeri pentru testul la matematică și repetă în mod sânguincios toate formulele. La lucrarea de control, ea rezolvă sarcinile simple, dar după ce a citit un exercițiu mai complicat, nu înțelege ce trebuie să facă și în ce ordine.

Datorită faptului că a rezolvat bine sarcinile mai simple, ea obține un rezultat pozitiv la test, nota 6.

Comparându-și lucrarea cu cele ale prietenelor sale, ea înțelege că ultimul exercițiu era de fapt simplu. Elena simte că rezultatul obținut îi va strica media reușitei școlare, iar părinții ar putea să nu o mai ducă în excursie din această cauză. Ochii îi lăcrimează.

Ce ați face în locul elevei Elena?

1. **Aș fi supărat(ă), dar nu aș face nimic: regulile de evaluare nu permit repetarea testului în cazul cand elevul(a) are la test un rezultat pozitiv.**
2. **Aș discuta situația acasă cu părinții și îi voi ruga să vorbească cu profesoara, pentru ca ea să permită tuturor celor care doresc să mai dea încă o dată testul. Nu aș dori ca profesoara să facă o excepție doar pentru mine.**
3. **M-aș muștra pentru că am predate prea repede lucrarea profesoarei. Voi reține pentru viitor că, dacă în timpul testului intru în panică și nu mai pot gândi clar, mai degrabă nu merită să predau lucrarea. Astfel, voi putea să mai dau încă o dată testul și, având în vedere că deja voi ști ce sarcini sunt incluse în test, și probabil voi primi o notă mai bună.**
4. **Mi-aș întreba colegii de clasă cine n-a reușit să predea lucrarea sau au luat o notă joasă și dacă ar mai dori să mai dea încă o dată testul împreună cu mine. După aceasta, vom merge împreună la profesoară și o vom ruga să ne lase să repetăm lucrarea de control. Este posibil, ca profesoara să dorească ca noi să știm mai bine materia predată.**
5. **Aș încerca să trec peste această supărare și să înțeleg că nu trebuie să iau note bune la toate materiile, iar în viitor m-aș concentra la materiile la care sunt mai bună.**

Feedback-ul

Tema centrală a acestei situații este schimbarea abordării cu privire la învățare și evaluare. Abordarea modernă a învățării vizează sprijinirea elevului care învață să-și auto-regleze emoțiile și comportamentul. Evaluarea este un instrument și, în acest caz, profesorul trebuie să aleagă între evaluarea „sumativă” și „formativă”. În cazul evaluării care **susține procesul de învățare**, elevul este motivat să învețe din greșeli, să se perfecționeze până când consolidează competențe sau cunoștințe, și respectiv, obține note bune, învață să se bucure de succes. Evaluarea (evaluarea sumativă) măsoară performanța elevului la un moment dat, dar nu îi oferă posibilitatea de a învăța din greșeli și de a consolida cunoștințele și competențele dobândite. Valorile fundamentale ale situației date sunt autonomia elevului, precum și echitatea și diferitele abordări ale acesteia. De exemplu, se poate discuta faptul dacă este corect ca să se evalueze elevii cu reușită mai slabă și cei supradotați pe picior de egalitate sau dacă să fie evaluați în funcție de eforturile individuale ale fiecărui elev în parte. Are dreptul elevul ca să decidă sau să spună în ce măsură dorește să învețe din greșeli sau să accepte rezultatul dat?

Situația 25 A. Teme la matematică versus munca la câmp. Punctul de vedere al părintelui.

Ionel este elev în clasa a VII-a la o școală mică din mediul rural. De câteva săptămâni, mama lui îl ia după școală la muncile câmpului. Uneori se întorc acasă seara târziu. Ionel învață bine, dar în ultima vreme nu reușește să-și facă temele la ora de limbă maternă. Profesoara îl mustră și îi spune că, dacă nu își va aduce toate temele la ora următoare, va primi nota „1” și va fi certat în fața clasei. Acasă, Ionel îi povestește acest lucru mamei sale.

Ce ați face în locul mamei lui Ionel?

1. M-aș adresa învățătoarei și i-aș spune că mustrările publice sunt umilitoare, iar rolul învățătoarei nu este de a umili copiii. Nota „1” pentru temele nefăcute este nedreaptă, pentru că nota nu reflectă cunoștințele reale ale lui Ionel, ci că nu și-a predat temele.
2. Mă voi adresa profesoarei și îi voi explica că familia are nevoie de ajutorul lui Ionel la muncile câmpului. Voi propune scutirea copiilor de teme pe durata muncilor câmpului, cu condiția învățării intense în timpul orelor de curs.
3. Voi merge cu Ionel la vecini și, cu ajutorul fiului vecinului, el va reuși să-și facă toate toate temele.
4. Mă voi duce la profesoară și îi voi spune că înțeleg că este dificil să facă excepții pentru un singur elev. Îi voi explica că familia nu se poate descurca fără ajutorul lui Ionel și o voi întreba dacă Ionel poate să facă temele la sfârșit de săptămână.
5. N-aș putea să-i fac lui Ionel și mai multe probleme la școală și aș încerca să găsim soluții cu munca la câmp. I-aș spune lui Ionel că este foarte important pentru mine ca el să nu fie certat la școală de către profesoară.

Situația 25 B. Teme la matematică versus munca la câmp. Punctul de vedere al profesorului.

Ionel merge în clasa a VII-a, și este elevul profesoarei Marina. În general, el învață bine, dar în ultima vreme a rămas în urmă la matematică, pentru că nu își face temele. De câteva săptămâni, spune că nu are timp, pentru că el și mama lui merg la muncă în câmp. Marina a mai auzit astfel de scuze și știe că mulți copii ajung la abandon școlar, pentru că lacunele în cunoștințe devin într-atât de mari încât elevul nu mai poate recupera materia rămasă în urmă.

Ce ați face în locul profesoarei Marina?

1. **Obligațiile elevului este de a merge la școală și de a învăța. Ionel trebuie să înțeleagă că, dacă nu își face temele, vor fi urmări grave. I-aș spune lui Ionel că va primi nota „1” pentru temele nefăcute.**
2. **M-aș documenta cu privire la durata muncilor câmpului și dacă mai sunt și alți copii care muncesc la câmp. Poate aș reuși să ajung la o înțelegere cu conducerea școlii, astfel încât acești elevi să aibă mai puține teme la toate materiile de curs în tot acest timp.**
3. **Aș accepta alegerea lui Ionel și a familiei sale și n-aș face nimic. Părinții lui Ionel sunt cei care răspund în primul rând pentru viitorul lui și, cine știe, poate că într-un final, totul va fi bine.**
4. **N-aș dori să creez un conflict între cerințele de acasă și cele de la școală. I-aș explica lui Ionel că trebuie să-i spună mamei că va primi nota 1 pentru temele nefăcute și că ar trebui să găsească împreună cu mama sa o soluție prin care să-și poată face temele.**
5. **Aș chema-o pe mama lui Ionel la școală și i-aș explica ce urmări vor fi asupra lui Ionel dacă va rămâne prea mult în urmă în ceea ce privește materia școlară. I-aș explica că, dacă este necesar, aș putea face o excepție pentru Ionel oferindu-i ajutor suplimentar, întrebând-o ce ar putea face ea pentru ca fiul ei să poată învăța.**

Feedback-ul

Una dintre temele acestei situații este tratarea cu respect a elevilor și de a refuza insultele. Demnitatea umană se bazează pe faptul că nimeni nu poate fi umilit sau insultat, mai ales de către un profesor, care ar trebui să dea un exemplu copiilor și să creeze modele de comportament. Profesorul are, de asemenea, autoritate, de aceea nu trebuie să motiveze elevii prin frică și rușine. Astfel, respectarea demnității și tratarea cu respect a persoanei limitează în mod inevitabil măsura în care profesorul poate exercita presiune asupra elevului sau îl poate constrânge să facă o anumită alegere.

Un al doilea aspect important este libertatea de autodeterminare a elevului și a familiei sale, precum și posibilitatea de a face ceea ce este important pentru ei. Dacă un elev nu se poate dedica complet studiilor din cauza obligațiilor familiale, profesorul se confruntă cu o alegere dificilă. Din punctul de vedere al profesorului, este important să se țină seama de nevoile familiei elevului, precum și de intimitatea elevului și a familiei sale, respectând valorile și prioritățile acestora. Care sunt posibilitățile școlii de a adapta procesul de învățare la nevoile familiilor? Poate profesorul să facă excepții pentru a permite elevului să-și îndeplinească obligațiile familiale? Poate profesorul să se amestece în treburile familiei și să ceară ca elevul să fie scutit de sarcinile suplimentare de acasă?

Este vorba, de asemenea, despre echilibrul dintre autonomia elevului și responsabilitatea părinților: poate elevul să decidă singur cum să-și organizeze timpul și care sunt prioritățile sale, și în ce măsură părinții sunt obligați să le ofere copiilor lor timp și condiții pentru învățare.

Cine este responsabil pentru găsirea unui echilibru rezonabil între diferitele îndatoriri ale elevului?

Dacă elevul are într-atât de puțin timp liber încât nu reușește nici măcar să-și facă temele, atunci când mai are timp să se odihnească?

Este în interesul comun al școlii și al părinților să asigure bunăstarea copilului, luând în considerare și părerea elevului despre această situație.

Evaluarea Avatarului: ce semnificație are paleta de culori?

După ce echipa finalizează analiza situațiilor și a luat deciziile în cele șase situații, participanții pot observa piesele de puzzle de pe masă – ce culori au, care dintre ele sunt mai puține și care lipsesc cu desăvârșire. Fiecare participant primește, de asemenea, o evaluare privind deciziile adoptate. Autorii jocului au elaborat cinci **tipologii de cadre didactice**, adaptate contextului educațional din Republica Moldova.

Mai jos este prezentată o scurtă descriere a diferitelor **tipuri de raționamente morale** utilizate în metodologia jocului valorilor. Aceste arhetipuri nu au rolul de a clasifica participanții sau oamenii, ci reprezintă modele „pure”, ce ilustrează anumite moduri de gândire morală. În realitate, oamenii sunt mult mai flexibili și rareori se încadrează integral într-un singur arhetip. Este, de asemenea, foarte probabil ca aceeași persoană să utilizeze argumente morale diferite, în funcție de situație și de context.

Tipologia care respectă regulile sau idealistul categoric (CEL ROȘU)

Această tipologie este inspirată de etica deontologică și de ideea generală conform căreia anumite acțiuni sunt, prin natura lor, corecte. Moralitatea unei acțiuni este determinată de acțiunea în sine, nu de consecințele acesteia. Această abordare se potrivește perfect cu respectarea regulilor, întrucât regulile stabilesc ce trebuie sau nu trebuie făcut. O regulă poate fi un principiu moral general sau o instrucțiune foarte precisă. De exemplu, plagiatul este considerat, în mod obișnuit, inacceptabil: el este greșit din principiu, iar pentru un profesor care respectă regulile nu contează dacă acest lucru provoacă sau nu un prejudiciu concret cuiva.

O persoană care respectă regulile se ghidează după idealuri, însă nu toți oamenii împărtășesc aceleași valori. Cu toate acestea, cei care se încadrează în această tipologie tind să gândească în termeni categorici: există doar acțiuni corecte sau greșite, fără zone „de gri”.

Stereotipul profesorului din această tipologie este cel al unui cadru didactic sever, care urmează întotdeauna regulile. El consideră că dreptatea înseamnă tratarea egală a tuturor elevilor aflați în situații similare. Elevii cu aptitudini diferite trebuie să depună eforturi proporționale cu acestea — un fapt inevitabil. Profesorul are o înțelegere clară a responsabilităților sale personale și profesionale, este greu de convins și are curajul să acționeze în acord cu valorile sale, chiar dacă acest lucru i-ar putea afecta cariera sau beneficiile. Nu tolerează minciuna, îi încurajează pe elevi să spună întotdeauna adevărul și consideră că, în caz de dezacord, trebuie să rămâi fidel propriilor principii.

Tipologia orientată spre rezultate sau utilitaristă (PORTOCALIU)

Această tipologie este inspirată de o etică bazată pe consecințe, mai precis pe utilitarism. Se ghidează după valori și principii, evaluând de fiecare dată specificul situației și căutând soluția care să aducă beneficii pentru cel mai mare număr de persoane.

Gândirea morală caracteristică acestei tipologii este centrată pe identificarea acelei strategii care va aduce cel mai mare avantaj sau beneficiu pentru cât mai mulți. Tipologia orientată spre rezultate se remarcă prin flexibilitate, deschidere la dialog și preocuparea constantă pentru binele comun, analizat dintr-o perspectivă de ansamblu asupra valorilor și principiilor implicate.

Această tipologie consideră că provocarea unui rău poate fi justificată dacă urmările conduc către un bine mai mare. Stereotipul profesorului din această categorie este cel al unei persoane care se gândește frecvent la ceea ce este mai bine pentru întreaga clasă, pentru școală sau chiar pentru societate în ansamblul ei, având o viziune pe termen lung. El crede că liderii și persoanele aflate în poziții de autoritate trebuie să servească interesului public, iar dacă se află el însuși într-o astfel de poziție, adoptă principiul „interesele proprii pe locul al doilea”.

De exemplu, un profesor orientat spre rezultate poate considera că sistemul de învățământ nu are capacitatea de a se ocupa în mod egal de toți copiii cu cerințe educaționale speciale, iar bunăstarea acestora trebuie negociată între părinți și școală; altfel, instituția nu ar dispune de suficiente resurse. El preferă discuțiile și dezbaterile deschise, mai ales în situații de dezacord, considerând că doar printr-o conversație rațională se pot identifica avantajele și dezavantajele diferitelor opțiuni și se poate alege soluția optimă. Poate fi, însă, atât de entuziasmat de ideile noi, încât uneori trece cu vederea detalii importante.

Tipologia egocentrică sau egoistul etic (ALBASTRU)

Această tipologie este inspirată de principiile egoismului etic și de subiectivitate, punând în prim-plan protejarea propriilor interese. Deși uneori acest comportament poate părea lipsit de scrupule, motivația nu constă întotdeauna în obținerea unui câștig personal; adesea scopul este evitarea unor consecințe neplăcute sau a responsabilităților suplimentare, în vederea menținerii liniștii interioare. Reprezentanții acestei tipologii tind să delege deciziile către alții, atunci când au ocazia.

Stereotipul profesorului egocentric este cel al unui cadru didactic care evită să își asume responsabilități suplimentare și, prin urmare, nu ajunge la epuizare. Știe să spună „nu” atunci când consideră că nu este obligat sau suficient de competent pentru a decide ori pentru a acționa. Respectă independența elevilor și nu face propuneri dacă nu i se solicită explicit acest lucru; chiar și atunci, este precaut în formularea sfaturilor, pentru a nu-și asuma răspunderea pentru eventualele consecințe.

De obicei, egoistul etic este interesat de carieră, motiv pentru care utilizează metode inovatoare de predare și creează rețele de colaborare. Dacă este mulțumit de locul de muncă și de statutul său și nu dorește să avanseze pe scara ierarhică, tinde să rămână pasiv în privința proiectelor și programelor de dezvoltare personală. În situații conflictuale, manifestă prudență și evită să ia partea vreunei tabere.

Tipologia orientată spre relații sau pragmatică (MOV)

Profesorii din această tipologie sunt motivați de dorința de a menține și dezvolta relații armonioase și, pe cât posibil, evită deteriorarea acestora. Nu se concentrează pe persoane individuale, ci urmăresc echilibrarea diferitelor interese, fără a oferi tratament preferențial vreunei părți. Pe de o parte, pot fi considerați susținători pasivi ai păstrării status quo-ului, evitând tensiunile și conflictele. Pe de altă parte, pot fi percepuți ca împăciuitori care caută consensul atunci când apar neînțelegeri.

Stereotipul profesorului orientat spre relații este cel al cadrului didactic loial atât față de elevi, cât și față de colegi și conducere. Preferă să facă excepții de la reguli atunci când acest lucru poate crește fericirea și motivația elevilor, fără a anunța acest fapt în mod public. Optează pentru discuții private cu elevii, părinții și colegii, în locul dezbaterilor publice. Nu oferă feedback critic, ci se concentrează pe dezvoltarea unui sistem de motivare.

Este un bun ascultător, chiar și atunci când, în situații dificile, poate doar să asculte. În dialog cu ceilalți, știe să răspundă astfel încât interlocutorii să simtă că le înțelege problemele și emoțiile. În situații conflictuale, poziția sa nu este întotdeauna clară, dar loialitatea față de persoanele aflate în poziții de autoritate este evidentă.

Apărătorul celor slabi sau eticul grijuliu (VERDE)

Profesorii din această tipologie sunt motivați de dorința de a proteja și sprijini persoanele vulnerabile, indiferent de circumstanțe. Ei pot oferi ajutor chiar și în detrimentul propriei lor bunăstări sau al intereselor personale. Spre deosebire de tipologia orientată spre relații, această categorie tinde să acorde tratament preferențial anumitor persoane și nu se teme să deterioreze relațiile cu alții atunci când este vorba despre apărarea celor care au nevoie de sprijin.

Stereotipul profesorului grijuliu și etic se potrivește în mod special lucrului cu elevii care au cerințe educaționale speciale. Acesta construiește relații strânse cu elevii ai căror părinți sunt plecați sau care nu beneficiază de un mediu familial sigur și favorabil dezvoltării. Deși este expus unui risc ridicat de epuizare, este dispus să muncească neîncetat atâta timp cât poate proteja pe cei care au nevoie de ajutor, fără a aștepta ordine din exterior. Este extrem de sensibil la situațiile de respingere și hărțuire și recurge uneori la discriminare pozitivă, considerând că nu toți copiii au abilități și statut social egale și că fiecare trebuie tratat în funcție de nevoile sale individuale.

Profesorul etic și grijuliu are o empatie ridicată, însă, spre deosebire de cel orientat spre rezultate, este mai puțin interesat să discute despre reformele sistemului de învățământ sau despre schimbările sociale la scară largă. Preferă să se implice direct, oferind ajutor concret celor care au nevoie.

Ce înseamnă au diferitele combinații de culori?

În primul rând, trebuie avut în vedere faptul că „tipologia” descrie doar un anumit mod general de gândire: dacă doi membri ai echipei primesc aceeași culoare, acest lucru nu înseamnă că vor fi de acord în toate privințele sau că vor acționa identic în orice situație.

De exemplu, tipologia care respectă regulile se caracterizează, în primul rând, prin respectarea anumitor norme și principii, precum și printr-un mod categoric de a gândi. Cu toate acestea, două persoane care se încadrează în această tipologie pot să nu fie de acord dacă au repere valorice diferite: de pildă, o persoană care respectă regulile și consideră onestitatea (necesitatea de a spune adevărul) o valoare absolută poate exprima direct tot ce gândește, chiar dacă acest lucru provoacă disconfort. În schimb, o altă persoană din aceeași tipologie, pentru care bunăstarea și demnitatea umană sunt valori supreme, nu va fi de acord cu un astfel de comportament, deoarece pentru ea este mai important ca oamenii să fie tratați cu bunătate și respect și respinge ideea de a provoca suferință.

De asemenea, este posibil ca un participant să facă alegeri corespunzătoare unor combinații de culori diferite în funcție de situația concretă. Acest lucru nu este deloc neobișnuit, întrucât comportamentul unei persoane se adaptează în funcție de circumstanțe și de interlocutori. Posibilele combinații de culori sunt descrise mai jos, în detaliu.

Atunci când, la nivel de echipă sau în alegerea personală, predomină **roșul și portocaliul**, acest lucru indică un nivel ridicat de idealism, evidențiind faptul că, în procesul de luare a deciziilor, valorile și principiile abstracte sunt predominante. Dacă opțiunile deontologice (roșu) reflectă decizii categorice, bazate strict pe valori, opțiunile teleologice (portocaliu) iau în considerare și interesele generale sau caută un echilibru între diferite seturi de valori.

În anumite situații, predominanța deciziilor fundamentate pe valori poate fi sugerată și de combinația **roșu–gri**. Culoarea gri poate indica existența unor divergențe fundamentale în cadrul grupului cu privire la o anumită valoare, însă, în ansamblu, astfel de decizii se bazează tot pe idei abstracte, nu pe relații interpersonale.

În același timp, predominanța culorilor **mov și verde** indică o situație în care accentul principal este pus pe relații, pe prevenirea conflictelor și a divergențelor, precum și pe alegerea unor soluții mai „blânde”. Prezența dominantă a acestei combinații de culori poate sugera că, pentru grup, loialitatea față de școală, colegi sau elevi este o valoare prioritară. „Verdele” manifestă loialitate față de cei mai vulnerabili, însă definirea noțiunii de vulnerabilitate depinde de context. Elementul comun al acestor două culori este faptul că, în ambele cazuri, principiile și valorile contează mai puțin decât oamenii.

Combinația **mov–albastru** (egoistul etic) poate indica tendința de a interveni cât mai puțin posibil în procesul de luare a deciziilor. Pentru tipologia de culoare albastră, intervenția minimă este, în esență, caracteristică, însă un pragmatic orientat spre relații (mov) poate prefera, de asemenea, o implicare redusă. În acest caz, menținerea relațiilor — prin explicare, consolare, adresarea de întrebări și abținerea de la a da sfaturi —, în contextul unei alegeri valorice, poate însemna acceptarea valorilor altor persoane și trecerea propriilor valori pe plan secundar.

Un contrast puternic este evidențiat și de combinația dintre **portocaliu și albastru**. Portocaliul, asociat tipologiei orientate spre rezultate, este ghidat de interese generale sau sociale (precum interesele comunității școlare sau ale sistemului de învățământ), în timp ce albastrul reflectă o orientare predominantă spre bunăstarea sau interesele individuale. Dacă un avatar conține astfel de culori contrastante, merită analizat contextul concret în care s-a luat decizia respectivă, întrucât aceasta poate fi determinată nu atât de modul de gândire, cât de situația specifică. Este util să rememorați circumstanțele în care au fost adoptate asemenea decizii.

O altă combinație parțial contrastantă este cea dintre **verde și albastru**. Ambele culori au în comun orientarea spre interesele individului, însă albastrul indică decizii motivate mai degrabă de autoconservare, pe când verdele (etică grijulie) reflectă disponibilitatea de a face sacrificii — cum ar fi asumarea unui volum suplimentar de muncă sau neglijarea propriei bunăstări — pentru a ajuta și sprijini pe cei care, în opinia persoanei, au cea mai mare nevoie de acest lucru.

Dacă **toate culorile sunt prezente în proporții egale**, este foarte probabil ca, pentru participanți, contextul să fi avut o importanță decisivă. Având în vedere că aceste situații sunt inspirate din viața reală, este firesc și profund uman ca participanții să regăsească, în experiența personală, situații similare, caz în care experiența anterioară influențează inevitabil alegerea valorică.

Ce semnificație are predominanța culorii gri?

Opțiunile gri sunt disponibile doar în etapa de creare a avatarului; în setul individual de cartonașe colorate, culoarea gri nu există. Predominanța acestei culori în cadrul grupului poate indica existența unui conflict de valori, care merită analizat și discutat. Poate semnala, de asemenea, că participanții au ales calea cea mai ușoară pentru a încheia jocul, fără a căuta cu adevărat un compromis. O a treia posibilă explicație este faptul că membrii grupului nu s-au ascultat cu atenție și nu au adresat întrebări clarificatoare pentru a rezolva eventualele neînțelegeri.

În paragrafele de mai sus au fost prezentate posibile interpretări ale unor combinații de culori. Cu toate acestea, recomandăm ca participanții să citească cu atenție profilurile și să discute despre interpretările avatarurilor din fiecare grup, pentru a identifica aspecte care pot oferi prilej de reflecție.

Halliki Harro-Loit și Marten Juurik